

Nr 14.

Betänkande i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.

(1:a A.)

Till bevillningsutskottets förberedande behandling hafva hänvisats följande motioner, åsyftande ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin, nämligen,

dels från Första kammaren:

nr 22, af herrar *Bellinder* och *Samuelson*, om tillägg i 15 §;

dels från Andra kammaren:

nr 11, af herr *Leander* jämte tre andra af kammarens ledamöter, om ändring af 17 § 2 mom;

nr 12, af herr *Fornander*, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående tillägg till 15 § 1 mom.;

nr 23, af herr *Hagberg* jämte fyra andra af kammarens ledamöter om ändrad lydelse af 16 §;

nr 96, af herr *Norlén*, om tillägg till 2 § 3 mom.;

nr 111, af herr *Söderbergh* i Karlshamn jämte sju andra ledamöter af kammaren, med hemställan att 1 och 4 mom. i 16 § måtte utgå;

nr 112, af *desamme*, om ändrad lydelse af 16 § 2 mom; samt

nr 170, af herr *Jesperon*, om ändrad lydelse af 15 §.

Till utskottet har jämväl hänvisats den inom Andra kammaren af herr *Räf* väckta motionen nr 120, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådana ändringar i gällande författningar, att rättighet till försäljning af brännvin, vin och öl ej i något fall må meddelas utan kommunal myndighets tillstyrkande.

Motion I: 22.

I motionen I: 22 hafva herrar *Bellinder* och *Samuelson* hemställt, »det Riksdagen för sin del ville besluta följande tillägg i 15 § i kungl. förordningen angående försäljning af brännvin af den 9 juni 1905:

15 §.

1. Bolag
2. Bolag må ej blanda eller förskära brännvin eller vin. Inköpta varor skola försäljas i samma skick, hvori de af bolaget inköpts.»

Till stöd härför anføres:

»Vid förra årets riksdag väcktes i två olika motioner i Andra kammaren förslag till ändring af 15 § i gällande brännvinsförsäljningsförordning med yrkande om förbud för brännvinsförsäljningsbolagen att blanda och förskära spituosa, då detta arbetssätt i bolag är till skada för den offentliga kontroll, bolagen äro underkastade, och visat sig medföra oegentligheter af olika slag.

Mot fyra reservanter och bland dem utskottets ordförande, som yrkade på utredning af frågan genom Kungl. Maj:t, afslog bevillningsutskottet, som hade ärendet till behandling, detta förslag, påstående att de kontrollföreskrifter, som redan finnas för bolag, om de utnyttjades genom noggrann eftersyn från styrelse och revisorer, vore tillräckliga samt att genom infordrande af anbud ett förkastligt provisionssystem kunde förekommas, hvartill äfven skulle bidraga en kommande lag mot mutor. Ett ytterligare skäl för utskottets afslag var, att utskottet höll före att ett förbud för bolag att förskära brännvin skulle innebära, att bolagen komme i sådant beroende af reningsverken och vinhandelsfirmorna, att afsevärdt minskade inkomster för bolagen vore att motse. Andra kammaren godkände utan votering reservanternas förslag, hvaremot Första kammaren med endast 17 röstes majoritet biföll utskottets hemställan om afslag.

Hvad de första skälen, bevillningsutskottet anfört för afslag, beträffar, så har det länge visat sig, att de kontrollföreskrifter, som finnas, äro otillräckliga, då styrelse och revisorer i bolag icke kunna, hvilket ock vore orimligt begära, mer än rent formellt öfvervaka den tillagning, förskäring eller nedsättning af varor, en hel del bolag företaga och som aldrig kan kontrolleras med pappersföreskrifter. Man må nämligen besinna, att det här är fråga om flytande varor, hvilkas kvalitet, tillverknings- och försäljningsvärden kunna af enskilda personer i bolag, styrelsen ovetande, godtyckligt höjas eller sänkas. Icke taga dessa föreskrifter bort de betydande hemliga provisioner, som lära existera i ett stort antal bolag på deras utländska varuköp, ock icke taga dessa föreskrifter heller bort den

inkompetens, som finnes hos de personer, som verkställa inköp af varor från utlandet för bolagen. En kommande lag mot mutor träffar väl den inhemske gifvaren af sådana men icke den utländske, då vi icke kunna skrifva lagar för handelsfirmor i utlandet. I öfrigt kan en lag mot mutor med största lätthet kringgås i bolagen, då provisionsintresset kan under agenturform för utländska firmor öfverflyttas på någon anhörig till den, som verkställer inköpen, hvilket redan nu lär praktiseras. Det borde också vara själfklart, att provisioner endast kunna betalas på den dyra från utlandet inköpta varan men icke på de i allmänhet billigare, till försäljning färdiga, inom landet inköpta varorna, särskildt om inköpet skett efter infordradt anbud. Dessutom kommer en lag mot mutor, hvilken inhemska firmor måste respektera, ovillkorligen att lägga hinder i vägen för dessa att betala provision.

Hvad beträffar det skälet för utskottets afslag, att bolagen skulle komma i beroende ställning till reningsverken och vinhandelsfirmorna och att bolagen skulle lida afsevärd ekonomisk skada, om förbud utfärdades för dem att förskära, anse vi detta skäl vara lika ohållbart som de föregående, särskildt i fråga om inköp af s. k. finare spirituosa. Det borde nämligen varit utskottet bekant, att hvem som helst äger rätt att utöfva handel med spirituosa i parti utöfver 250 liter. Inom landet finnas flera firmor, som idka dylik partihandel med finare spirituosa utan att ha några detaljhandelsrättigheter af utskänkningsbolag. Då så är förhållandet och då mellan inhemska handelsfirmor ostridigt finnes stor konkurrens, särskildt när det gäller försäljning till bolag, är ringbildning mellan dessa firmor i fråga om af dessa firmor importerade, tillverkade eller behandlade varor icke möjlig. Däremot, när det gäller egentligt brännvin, existerar visserligen en ring, men det finnes äfven utom ringen stående varmreningsverk. Det säges ock, att en sammanslutning mellan större delen af reningsverken varit nödvändig för att motverka en förut verken emellan mördande konkurrens, hvarigenom icke minst jordbruksintresset fått lida genom nedpressade priser på råprodukter. Och utskottet har icke ens sökt visa, att ringen eller de enskilda handelsfirmorna i något afseende missbrukat sin ställning mot bolagen. Skulle det visa sig, att ringen mellan reningsverken skulle handla godtyckligt och fordra för höga priser, är det ganska lätt att förekomma dylikt. Vi ha redan förut en mäktig ring inom landet att räkna med, nämligen sockerringen. Genom en väl anpassad tillverkningskatt och genom en lämplig tullsats på socker reglerar nu staten priset på denna vara för den konsumerande allmänheten, och man kan med samma medel och lika enkelt reglera partipriset på egentligt brännvin, därest den s. k. spritringen skulle handla så, att det blefve behöfligt.

Med det anförda tro vi oss ha vederlagt de skäl, som utskottet stödt sig på för sitt afslag. Man har stor anledning att med varsamhet lyssna till, hvad som anföres från bolagshåll, då genom ett infördt onödigt mångsyssleri inom bolagen det enskilda intresset inom dessa är starkt utveckladt. Det hufvudsakliga motståndet mot förslagen från bolagens sida är nog att söka uti detta mångsyssleri, som har sitt enda stöd uti de metoder, man genom de påpekade motionerna velat ha bort.

Utskänkningsbolagens förtroendenämnd säger själf i sin skrifvelse till bevillningsutskottet under förra riksdagen, att bolagen med »full trygghet» kunna vända sig till Frankrike för inköp af konjak på grund af i Frankrike gällande lag, som förbjuder försäljning af spirituosa under namn af »konjak» annat än som destillat af vindrufvor. Det visar sig emellertid, att denna uppfattning af nämnden är alldeles oriktig, enär den åberopade franska lagen icke känner till någon allmän benämning »konjak» såsom destillat af drufvor. Benämningen på sådant destillat är »eau de vie» med tillägg af namnet å den ort, där drufvan vuxit; sålunda »eau de vie de Cognac», »eau de vie de Saintonge», »eau de vie d'Armagnac» etc. Om drufdestillaten från olika orter blandas med hvarandra, kan den färdiga varan endast benämnas »eau de vie», »eau de vie de vin» etc. Detta om den franska lagens innehåll, hvilken väl ändå icke lämnar trygghet för, att icke det pris, bolagen få betala för den franska varan, är oskäligt högt. När själfva förtroendenämnden visar sig sakna en så enkel kunskap om franska affärsförhållanden i denna bransch, hvad kan man då fordra af öfriga personer, som verkställa inköpen för bolagen?

Förtroendenämnden instämmer vidare i sin skrifvelse med en af de åsyftade motionärerna och förklarar, att konjak tillhör de mest svårbedömda importvaror och att detta förhållande icke kan jäfvas. Men för att försvaga detta medgifvande säger nämnden därefter i sin skrifvelse, att den anser det *otvifvelaktigt*, att kvaliteten hos en billig förskuren konjak är mycket svårare att bedöma än kvaliteten hos originalkonjak. Detta yttrande understryker emellertid ytterligare bolagens inkompetens, då enligt hvad vi erfarit verkliga fackmän hysa en alldeles motsatt åsikt.

Samme motionär har påstått, att förskäring af konjak och rening af brännvin icke innebär någon fördel för bolagen. Förtroendenämnden har heller icke i detta afseende kunnat bestrida riktigheten af hans påstående. Den säger blott, att den från »säkert håll» erfarit, att de bolag, som förskära, härpå ha en afsevärd vinst. Detta yttrande stämmer illa med bolagens okloka inköp af den konjak, de använda till förskäring.

Hvad den fördel, bolagen ha af rening af brännvin, beträffar, har Göteborgssystemet i Stockholm lämnat obestridd en utredning i en hufvud-

stadstidning under förra riksdagen, att bolaget på sitt nyinrättade reningsverk och genom att själfva kallrena brännvin skulle tillskyndats en årlig förlust af cirka 175,000 kronor. I ett bolag, ej långt från Stockholm, som äfven kallrenar sitt brännvin, inköpes detta från fabrik i Stockholm i form af 50-procentig vara, och angifves som skäl härtill fraktsparing, och nedsattes brännvinet före försäljningen till 43 procent. Hvad frakten för brännvinet från Stockholm till bolaget i fråga beträffar, går den ej upp till 0,7 öre per liter, men bolaget måste för att kunna använda det vatten, som finnes på platsen, till nedsättning af brännvinet, först destillera det samma, hvilket i allmänhet drager en kostnad af ett öre per liter, enär vattnet på denna liksom på en hel del andra platser i Sverige innehåller så mycket kalk, att det utan destillation icke kan användas för nedsättning af brännvin eller förskäring af konjak. Om man härtill lägger kostnader för apparater, kolsättning af dessa, träkol och arbete, så står man verkligen en smula undrande, hvori fördelen består för bolagen att själfva rena sitt brännvin. Några fördelar för det allmänna torde detta arbetssätt med all säkerhet icke medföra, men då det tillika är af den beskaffenhet, att det gör en dyrbar kontroll ineffektiv och ostridigt åsamkar vårt land betydande skada genom olämpliga varuinköp från utlandet och dessutom medför andra missförhållanden inom bolagen, kan ett fasthållande vid detta näppeligen försvaras.

Det bör väl också anses oriktigt, att personer i bolag utan personligt ekonomiskt ansvar skola få handskas med det allmännas medel så som det sker. Om icke hela bolagsinstitutionen, som förstått att i ovanlig grad göra sig impopulär, skall falla i spillror, synes det oss nödvändigt, att en ändring icke minst af detta skäl äger rum.

Det är därför af största vikt för bolagen själfva, att grundtanken vid införandet af denna institution, som endast varit den att gagna ett sedligt intresse, strängt bevaras, då det är naturligt, att detta intresse i hög grad förringas genom den personliga fördel, som följer med vissa af de arbetsmetoder, på hvilka bolagen slagit in. Detta är af långt större betydelse för landet än det högst tvifvelaktiga gagn, det allmänna kan beredas genom olämpliga och skadliga arbetsmetoder. Det stora allmänna nykterhetsintresset och vårt rättsmedvetande kräfva också, att bolagen förbjudas att praktisera dessa arbetsmetoder.

Då ordning och arbetslikhet inom brännvinsförsäljningsbolagen för den offentliga kontrollen är af ofantlig betydelse, tillåta vi oss förnya samma yrkande, som vid förra årets riksdag gjordes i ofvannämnda motioner.»

Motion
II: 170.

I förut berörda motion II: 170 — som afhandlar bland annat samma ämne som den här närmast förut återgifna motionen — föreslår herr *Jespersen*, »att Riksdagen ville för sin del besluta, att § 15 i förordningen angående försäljning af brännvin af den 9 juni 1905 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

1. Bolag — — — — —
2. Vid inköp af brännvin och vin må bolag, där så lämpligen ske kan, alltid infordra anbud.
Vid utminutering må bolag icke hålla mer än ett försäljningspris å en och samma varusort af brännvin, oafsedt om större eller mindre myckenhet försäljes.
- Bolag må ej heller blanda eller förskära brännvin eller vin. Inköpta varor skola försäljas i samma skick, hvori de af bolaget inköpts.
3. Bolag må icke inköpa fastighet — — — — och landstinget.
Bolag må icke förhyra — — — — af vinsten.
4. Bolags delägare — — — — i styrelsen.
För utföfvande — — — — bestämmes.
- Af landsting — — — — i bolaget.
5. Bolags räkenskaper — — — — och justeringsstyrelsen.
6. Granskning — — — — sin förklaring.
Granskning af bolagsförvaltningen — — — styrelsen förordnat.
7. Revisorerna — — — — ha sitt säte.
8. Om ansvarsfrihet — — — — fatta beslut.
9. Bolag — — — — — utgång.»

Till stöd för detta förslag anför motionären:

»I en motion till 1907 års riksdag fäste undertecknad första gången uppmärksamheten på de missförhållanden, som äro förenade med brännvinsbolagens allt vanligare metod att från utlandet inköpa spirituosa och vin, som de sedan förskära. Dels sakna dessa bolags ledare i de allra flesta fall förutsättningar att på ett ekonomiskt sätt verkställa dessa inköp, i det de icke äga den praktiska utbildning, som erfordras för att med fördel kunna bedriva affärer med utländska handelsfirmor i denna bransch, och dels förmåga värdesätta de i särskild grad svårbedömda utländska varorna. Det har därför visat sig, att sedan bolagen slagit in på denna bana, de inledt affärsförbindelser med en mängd underklassiga, i sina affärsmetoder mindre nogräknade, utländska firmor, hvilket ledt till det bland initierade allmänt kända förhållandet, att den import, som sker genom bolag, oftast uppehålls af en rundligt tilltagen, hemlig pro-

vision åt den, som verkställer inköpen för vederbörande bolags räkning eller åt någon inom bolagets styrelse eller denna närstående person, som af den utländska firman engagerats såsom dess agent. Dessa provisioner ha i sin ordning föranlett, att en del bolag till och med låtit af de utländska firmornas agenter öfvertala sig att spekulera i köp af konjak med påföljd, att vederbörande bolag erhållit lager för flera år i förväg med ty åtföljande ränteförlust. Dels slutligen påpekade jag, att den inom bolagen idkade försäringen medför, att ett betydligt större litertal blir till försäljning disponibelt än fakturan utvisar, något som i sin ordning åstadkommer, att det undandrager sig all kontroll. När man ser, att bolag under föregifven hänsyn till fraktbesparing äfven från inhemska spirituosafirmor inköpt konjak af 58 å 60 % styrka för att sedan nedsätta den, känner man sig onekligen frestad att draga sina slutsatser om en helt annan bevekelsegrund än den uppgifna. Med anledning af det sålunda anförda hemställde jag, om icke förbud måtte stadgas för bolag att blanda eller förskära brännvin eller vin, helst det tillhörde bolagens uppgift endast att i sedlighetens intresse handhafva *försäljningen* af brännvin, men däremot ingalunda att underkasta de inköpta varorna en behandling, hvilken kontroll- och justeringsstyrelsen själf i sina kontrollföreskrifter betecknar som *tillverkning*.

Bevillningsutskottet framhöll emellertid, att någon tids erfarenhet syntes böra afvaktas angående verkan af den 1905 antagna nya brännvinsförsäljningsförordningen, hvilken trädde i kraft först på hösten 1907, och afstyrkte på den grund motionen. Den föranledde ej heller någon åtgärd från Riksdagens sida. En af bevillningsutskottets ordförande i utskottet afgifven reservation samlade emellertid i Andra kammaren kring sig 57 röster. Denna reservation gick ut på en skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning angående behöfligheten af strängare kontrollföreskrifter än den, som gifvits i brännvinsförsäljningsförordningen, särskildt i afseende på försäkring af spiritiosa och vin, samt framläggande för Riksdagen af de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Vid sistlidet års riksdag fann jag mig föranlåten att i en ny motion åter framkomma med bland annat samma förslag. Det hade redan nu visat sig, att den nya brännvinsförsäljningsförordningen icke varit i stånd att råda bot på det onda. Jag ådagalade, att med bibehållande af nedsättnings- och försäkringsmetoderna det vore onöjligt att kontrollera, att på dem uppstånden vinst också komme vederbörande bolag till godo, med mindre dess styrelse eller revisorer personligen skulle närvara vid deras användning, hvilket dock knappast rimligen kunde ifrågasättas vare sig för dem eller för Konungens befallningshafvandes ombud.

Jag ådagalade äfven, att det ingalunda kunde anses gifvet, att dessa af ett antal bolag med sådan förkärlek tillämpade nedsättnings- och förskäringsmetoder vore ägnade att tillföra bolagen ökad vinst, detta icke ens i det fall, att inga oegentligheter äga rum. Bevillningsutskottet afstyrkte visserligen äfven denna gång motionen i här förevarande del, men dess ordförande, nu åtföljd af tre dess ledamöter herrar A. E. Håkanson, Kvarnzelius och Röing, upprepade äfven sin ofvan nämnda reservation, och denna bifölls utan votering af Andra kammaren samt fattades i Första kammaren endast ett fåtal röster, för att den äfven där skulle ha vunnit majoritet. Det syntes ådagalägga, att om motionen fallit, den dock fallit framåt och utgjorde en uppmuntran för mig att i år återupprepa min motion i den del, den i fjol icke vann beaktande, helst som jag nu är i tillfälle att på sätt i Första kammaren ansågs önskvärdt ytterligare belysa omfattningen af de missförhållanden, som från början föranlett mig att göra denna sak till en riksdagsfråga.

De skäl, bevillningsutskottet vid sistlidet års riksdag anförde till stöd för sitt afstyrkande, voro hufvudsakligen trenne. Först att den nuvarande kontrollen öfver förskärningarna vore tillräcklig. För det andra, att den närmaste garantien mot det öfverklagade provisionssystemet väl vore att söka däri, att bolagen verkställde sina inköp först efter infordrande af anbud, men att dessutom den lagstiftning mot mutor, som Riksdagen redan begärt, också borde blifva ett kraftigt vapen mot obehöriga provisioner på detta område. Slutligen att ett förbud mot förskärning af brännvin i och för sig vore mindre lämpligt, då bolagen därmed komme i sådant beroende af de till ring sammanslutna reningsverken i landet och af vinhandelsfirmorna, att afsevärdt minskade inkomster för bolagen vore att emotse.

Hvad det första af dessa skäl beträffar, må det tillåtas mig till en början erinra därom, att den nuvarande kontrollen öfver förskärningarna, äfven i den förbättrade form, den erhållit genom Kungl. kontroll- och justeringsstyrelsens kungörelse den 15 maj 1909 med föreskrifter och formulär angående brännvinsbolagens räkenskaper, som kontroll betraktad är och måste förblifva endast kontroll på papperet, så länge *vatten* ingår i förskärningen som en hufvudsaklig faktor. Med full rätt anmärkte bevillningsutskottets ordförande under debatten i Första kammaren sistlidet år, att vatten är för lätt åtkomligt och för billigt, för att man skall känna sig öfverygad om, att kontrollen öfver åtgången däraf skall vara effektiv, och med mindre detta är fallet, är uppenbarligen hela kontrollen öfver förskäringsväsendet bristfällig, då det är omöjligt att utröna, huruvida den kvantitet tillverkad vara, hvars försäljning af affärens ledare redovisas till

bolaget, motsvarar den verkligen tillverkade och försålda. Härefter ligger ju dock sakens kärnpunkt. Då åter inköpta varor af bolaget försälas i det skick hvare de inköpts, men till det försäljningspris styrelsen fastställt, kan styrelsen och äfven revisorerna efter inventering af lagerbehållningarna vid försäljningsårets början och slut medelst en enkel uträkning fastställa den försäljningsvinst, som måste ha uppstått under förutsättning, att till efterlefnad varder utfärdadt det tillägg i 15 § i brännvinsförsäljningsförrordningen, riksdagen med anledning af min motion i ämnet sistlidet år för sin del antog, nämligen att bolag vid utminuteri icke må hålla mer än ett försäljningspris å en och samma varusort af brännvin. Visserligen kunde man tänka sig, att föreståndare för bolagsaffären i trots af förordningens förbud kunde företaga sig att i hemlighet företaga utspädningar och förskärningar. Men dels vore ett dylikt förfarande under sådana förhållanden i och för sig straffbart, dels skulle ett hemlighållande därpå för den i affären anställda öfriga personalen knappast vara möjligt och risken för upptäckt därigenom bli för stor för att vedervägas.

I sin ofvan omförmälda kungörelse af den 15 maj 1909 synes Kungl. kontroll- och justeringsstyrelsen ha velat vinna samma syfte genom en föreskrift, att i den nypåbudna »förskäringsboken» skall uppföras jämväl alkoholhalten i den genom förskärningen tillverkade varan. Kontrollstyrelsen har emellertid icke ens ifrågasatt, att denna form af kontroll skall äga tillämpning på punsch- eller vintillverkningen, hvilken sålunda fortfarande fullständigt är öfverlämnad åt bolagsaffärens föreståndares okontrollerade godtycke. Och dock kunna alkoholhalten hos och kvantiteten af därvid använd arrak och sprit inverka högst väsentligt. Men ej ens beträffande konjak är den kontroll, som låter sig åvägabringa medelst alkoholhaltens bestämmande hos saluhållna varor af bolagets egen tillverkning, tillfyllestgörande, förutsatt, som ju meningen måste vara, att detta bestämmande skall ske genom styrelsens ledamöter och revisorer med tillhjälp af alkoholometer. Vid förskärning af konjak användes utom konjak äfven andra ingredienser och bland annat socker, som har egenskapen att minska den af alkoholometern utvisade alkoholstyrkan rätt betydligt. Sålunda inträffar, att kryddade brännvinssorter vid undersökning med alkoholometer, kunna visa ända till 15 % lägre alkoholstyrka än den verkliga.

Nu kan det verkligen ifrågasättas, om i flertalet bolag någon kontroll alls med alkoholometer ifråga om alkoholstyrkan kommer till stånd. Sker detta icke, finnes uppenbarligen intet som hindrar att varan medelst vattentillblandning nedsättes under den alkoholstyrka som noteras i förskäringsboken, hvarigenom försäljningsbeloppen för stora kvantiteter kunna

undandragas redovisningen. Detta tillvägagångssätt låter sig så mycket lättare praktisera, som bolagen hålla olika alkoholstyrka på olika sorters konjak och alkoholstyrkan till ungefär lika försäljningspris hålles olika i olika bolag. Detta gäller äfven i sin mån om styrka och försäljningspris på egentligt brännvin.

De nya föreskrifterna och förändret af varubokens specialkonti medföra väl, att af dessa på ett öfverskådligt sätt framgår, hvad ett bolag redovisar, men däremot icke hvilken vinst på försålda varor bolaget på grund af de inköpta varornas kvantitet och de vid försäljningen betingade priserna *borde vara skyldigt att redovisa. Endast i senare fallet föreligger verklig kontroll.* Om t. ex. ett bolag förskär en viss kvantitet konjak, som är beräknad att försäljas och verkligen försäljes för 2 kronor pr liter, finnes med denna varuboksuppställning intet som hindrar, att denna kvantitet eller del däraf i varuboken noteras 50 öre lägre pr liter, än som vid försäljningen verkligen erhållits. Det behöfver icke närmare påvisas, hvilken lucka i kontrollen detta innebär, och denna lucka bör icke finnas i en rörelse som bolagens, hvars hela vinst är afsedd att tillfalla det allmänna.

Utfyllas kan denna lucka emellertid icke annat än på två vägar: Antingen genom att stadga det förbud mot förskärning, som af mig föreslagits, eller genom att, som under debatten i Andra kammaren framkastades, införa skyldighet för bolagens styrelser eller revisorer att personligen öfvervaka förskärings- och utspädningsförfarandet. Detta senare kan dock icke rimligen ifrågasättas. Hvilka personer af anseende skulle väl under sådana förhållanden vara benägna att gå med i ett bolag, hvaraf de ej få hafva andra enskilda förmåner än den i dessa tider icke synnerligen lockande ränteafkastningen af 5 % på däri insatta medel. Möjligen skulle samma mål kunna ernås genom tillsättningen af en särskild kontrollant, men meningen kan väl knappast vara, att kontrollkostnaderna för det allmänna jämt skola drifvas i höjden blott för bevarandet af olämpliga och obehöfliga arbetsmetoder. Redan genom tillsättandet af Konungens befallningshafvandes ombud i bolag åsamkas det allmänna en utgift af bortat 20,000 kronor pr år. Att föredraga är väl däremot att reformera arbetsmetoderna och i stället göra inskränkningar i den nu redan allt dyrbarare administrationen.

I sammanhang härmed kan jag icke underlåta att erinra om den orimliga höjd, hvartill omkostnaderna i en del bolag numera stigit. Enligt de senaste uppgifterna härom i den officiella statistiken, afseende försäljningsåret 1906—1907, belöpa sig dessa i medeltal för hela riket till icke mindre än 24,5 öre pr försäld liter eller 1,4 öre mera än året förut.

Men mångenstädes stiga dessa omkostnader ofantligt öfver detta belopp. Så i Norrköping till 66,2 öre, i Vadstena till 54,5 öre, i Arboga till 33,8 öre, i Härnösand till 39 öre, i Sundsvall till 33,6 öre o. s. v. När man erinrar sig, att det här till största delen gäller en så lättsåld vara, hvilken dessutom icke är utsatt för försämring genom lagring eller annorledes, som egentligt brännvin, med ett inköpspris af endast omkring 90 öre litern (50 % alkoholhalt), måste det vara klart, att förvaltningen är behäftad med så betydande brister, att ju mera densammes utgifter kunna inskränkas, desto bättre. Det omtalades ju ock helt öppet under debatten i fjol i Andra kammaren, att en representant i utskottet fällt yttrandet, att det vore alldeles naturligt, att de små bolagen måste ha rätt att »småskoja litet grand»! Riksdagen lär väl dock icke vara benägen att gifva någon rätt i den meningen.

Att förvaltningen i en del bolag verkligen skötes på ett det allmänna rättsmedvetandet i hög grad utmanande sätt, framgår af många kända omständigheter och bland annat af ofvannämnda stora skillnad i försäljningsomkostnader. Det finnes också bolag, där bolagets direktör, som själf är ledamot af bolagets styrelse, för egen räkning tillverkar punsch, som han, trots försäljningsförrordningens uttryckliga förbud för ledamot af bolags styrelse att ingå i affärsaftal med bolaget, med styrelsens vetskap säljer till bolaget, som är hans enda afnämare. Källarmästaren på platsen, som innehar sin utskänkningsrättighet på villkor att taga alla spritvaror af bolaget, har åliggande att försälja denna punsch till ett pris, som med 75 öre à kronor 1,50 pr liter understiger det, som gäller för punsch, hvilken af bolaget inköpts från annat håll.

I flera t. o. m. mycket stora bolag försiggå förskärningar och ned-sättningar af varor i samma lokal, där försäljningen äger rum och af samma person, som sköter detaljhandeln. Då härtill kommer, att på många håll t. o. m. den enkla kontroll saknas, som ligger hos en särskild kassörska vid disken, torde utan vidare kunna anses, att effektiviteten af den kontroll, som består i förandet af särskild förskäringsbok är utan någon nytta. När styrelse och revisorer icke ingripa mot sådana uppenbara missförhållanden som anförda, är det lätt att förstå, att de nya kontrollföreskrifterna komma att sakna all reell betydelse.

Det finnes enligt min mening ingen annan utväg för ernåendet af verklig kontroll än att förbjuda bolagen vidtaga kvalitativa eller kvantitativa förändringar af inköpta varor. Det kända intresset för stor försäljning, som nu råder i öfvervägande antalet bolag, till skada för nykterheten, skulle härigenom äfven förebyggas.

Med det anförda tror jag mig sålunda ha uppvisat, att förra årets bevillningsutskott hade orätt i sin uppfattning af nu gällande kontrollföreskrifters effektivitet gentemot missförhållandena på försäkringsväsendets område. Jag är däremot böjd att gifva utskottet rätt däri, att en garanti mot provisionssystemet kan ligga uti, att bolagen verkställa sina inköp först efter infordrande af anbud. Så sker ju redan nu i flera af de väl-skötta bolagen, som icke syssla med försäkring. Ett sådant infordrande af anbud har ock till förutsättning försäkringssystemets afskaffande. Hvad beträffar inköpen af färdiga varor, kommer konkurrensen mellan de inhemska firmorna inom spirituosa- och vinbranschen säkert att ha till följd, att lägsta möjliga pris erhålles, om det blifver lagstadgad, att anbud skall infordras vid inköp af spirituosa och vin, då så lämpligen kan ske. I hvarje fall kommer den blifvande lagstiftningen mot provisionssystemet att lägga bestämda hinder i vägen för inhemska firmor att begagna sig af denna förkastliga utväg att vinna afsättning. Däremot lär denna lagstiftning få ringa eller intet inflytande på provisionssystemets användning från utländska firmors sida på grund af de oerhörda svårigheterna att leda i bevis, att provisioner verkligen gifvits och tagits, då tillgång saknas till de provisionsgifvande firmornas bokföring. Ett tvång att tillhandahålla bokföringen kan åläggas inhemska handelsfirmor, men icke utländska. Dessutom säger det sig själf, att de sistnämnda icke drabbas af den svenska lagstiftningens straffhot.

Af principiella skäl slutligen motsatte sig 1909 års bevillningsutskott ett försäkringsförbud. Ett sådant förmenades nämligen skola bringa brännvinsbolagen i sådant beroende af reningsverken i landet och af vinhandelsfirmorna, att afsevärdt minskade inkomster för bolagen skulle vara att emotse.

Det är sant, att reningsverken redan till allra största delen äro sammanslutna i en ring. Däremot har det hittills icke ådagalagts, att de begagnat sig af denna sammanslutning för att uppskörta bolagen. I hvarje fall lär någon afsevärd förändring i bolagens ställning till reningsverken icke inträda därigenom, att de förra tillförbindas att af samma verk inköpa färdiga varor, af hvilka de redan nu inköpa den vara af högre alkoholhalt, som en del bolag för närvarande själfva nedsätta. Mot förbudet för bolagen att själfva vidtaga dylik nedsättning kan i själfva verket icke anföras någon annan invändning, än att en större kvantitet då måste fraktas, än med nuvarande system är erforderligt. Ett skäl, som i fjol under debatten i Andra kammaren framhölls, var det, »att man dock icke skall behöfva frakta vatten t. ex. från Skåne upp till Västergötland», ett skäl, som visserligen låter bra, men vid närmare granskning skall man nödgas erkänna, att det är ett mycket svagt skäl att

komma med i denna fråga. Här gäller det icke att frakta vatten, utan en vara, som innehåller en större eller mindre alkoholhalt. Denna är ju i utspädd form 96 %, men det köpes sällan dylik, utan oftast utspädd till mycket lägre procenthalt. Hvarför kunna då icke bolagen alltid lika gärna inköpa brännvinet till 43 eller 41 %, eller styrkan, hvartill det i allmänhet försäljes. Frakten blir då visserligen en bagatell högre, men att nedsätta alkoholhalten på försäljningsplatsen drager också kostnader. När reningsverkens medelfrakt pr liter egentligt brännvin icke uppgår till mer än $\frac{5}{10}$ öre öfver hela landet, men å andra sidan finnas brännvinsbolag, som antingen i bokstaflig mening måste »köpa och frakta vatten» från annan plats eller göra särskilda anstalter för destillering af vattnet på platsen för att få detta för ändamålet användbart, förstår man, att hela detta försvar för bolagens nuvarande nedsättnings- och förskärings-system är betydelselöst. Missbruka reningsverken den maktställning, de genom sammanslutning förvärfvat sig, stå helt andra och verksammare utvägar staten till buds att bryta denna maktställning än den i detta hänseende fullkomligt ligkiltiga nedsättning af alkoholhalten genom bolagens egen försorg.

Hvad åter beträffar det befarade beroende, hvari bolagen genom förskäringsförbudet skulle komma till de inhemska vinhandelsfirmorna, har detta till förutsättning en ringbildning mellan dessa, som icke finnes, när det gäller sådana varor, som af bolag förskäras och, som erfarenheten visat, är en omöjlighet på den rena partihandels område, så snart denna, såsom fallet är med partihandeln med spiritiosa och vin, utgör en fri näring, äfven om försök till priskonventioner skulle göras, hvilket med de många olika kvaliteter och prislägen, hvarom här är fråga, nästan är otänkbart, blefve enda följden naturligtvis den, att ny och än större konkurrens å detta område skulle uppstå och särskildt underlättas af soliditeten hos den kundkrets, med hvilken man här har att räkna.

På grund af den större fackinsikt, hvaröfver de enskilda handelsfirmorna i allmänhet förfoga, är det å andra sidan ett faktum, att de äro i stånd att medelst fördelaktiga inköp förse bolagen med färdiga varor af bättre kvalitet till samtidigt billigare pris än det, hvari bolagens själffförskurna varor komma att stå i. Det är ju också ett känt förhållande, att allmänheten, ja, t. o. m. bolagens egna styrelseledamöter föredraga att hos vinhandlare inköpa konjak och vin framför att hänvända sig till bolagen. Men vore det icke en ren fördel att gynna den inhemska legitima partihandeln i stället för den utländska, helst då denna som i detta fall icke blott i stor utsträckning begagnar sig af illegitima medel, utan äfven till själfva sitt väsen många fall är illegitim?

Det uttalades under fjolårets debatt i Första kammaren tvifvelsmål därom, att bolagen verkligen företaga sina inköp från sådana underklassiga firmor, som af mig påståtts. Med anledning häraf kan jag upplysa, att större delen af de bolag, som själfva importera konjak till leverantörer, hafva firmor, hvilka dels icke äro konjaksfirmor, dels existera såsom sådana endast till namnet, dels slutligen äro bosatta på helt andra orter än Cognac. Det saknade icke intresse att konstatera, att *samtliga* de bolag, som gåfvo upphof till utskänkningsbolagens förtroendenämnds mot min motion riktade skrifvelse till 1909 års bevillningsutskott, inköpa konjak från utländska firmor af omförmälda slag och att ett af dem till på köpet inköper vin från en — Köpenhamnsfirma.

Hvilken ringa vinst inhemska vinhandelsfirmor nöja sig med vid försäljningar till bolag, framhöll jag i min motion vid förra årets riksdag, då jag påvisade, att, då priset för egentligt brännvin om 46% alkoholhalt var 93 öre pr liter, bolag kunde från sådana firmor inköpa konjak af samma alkoholstyrka fraktfritt till c:a kr. 1 à 1,10 pr liter. Därest dessa firmor finge öfvertaga leveransen af s. k. finare spirituosa, hvilket redan är förhållandet till flere bolag, i stället för de underhaltiga firmor i utlandet, till hvilka bolagen nu pläga hänvända sig, borde det förvisso icke vara till skada hvarken för bolagen, allmänheten eller det allmännas inkomster å bolagsrörelsen, helst det icke lär kunna bestridas, att det för ett land, det må gälla hvilket affärsområde som helst, är långt fördelaktigare, att en sakkunnig och i sin bransch utbildad handelskär, som af personlig risk sporrar till fördelaktigast möjliga inköp, får utgöra mellanhand mellan utländska producenter och den inhemska detaljhandeln, något, som äger alldeles särskild tillämpning på så svårbedömda varor som konjak och vin.

Då härtill kommer, att genom ett förskäringsförbud bolagens administration förenklas, kostnader, de ha för rening af brännvin och förskärning, bortfalla; att en stor del af förhyrda lokaler kunna afvaras liksom betydande besparingar genom mindre personal kunna göras; och att räntekostnader för inneliggande lager likaledes kunna afsevärdt nedbringas — det finnes bolag, som hafva lager på 150,000 kr. värde, medan fjärdedelen vid inköp af färdiga varor vore mer än tillräcklig, alltså en öfverflödigt ränteutgift i ett enda bolag på minst 6,000 kr. pr år — torde det högeligen kunna betvivlas, att 1909 års bevillningsutskott hade rätt i sin förmodan, att det allmänna härigenom skulle undandragas inkomster. Fastmera borde det vara klart, att dessa besparingar och den provisioner uteslutande, förbättrade kontrollen skulle få till följd en ökad afkastning af bolagsrörelsen till det allmännas fromma.

Särskildt lämpligt vore, om mitt förslag i år bifölles, så att lagändringen därom kunde träda i kraft den 1 januari 1911. De flesta bolagens oktroj utgår nämligen med detta års slut, och då hyres- och tjänsteaftal kunna antagas till samma tid utlöpa, finge bolagen lätt att i tid ordna sig efter de ändrade arbetsförhållandena.»

Det i herr Jespersons motion till införande i mom. 2 af ifrågasättande § ifrågasatta stadgande angående ett och samma försäljningspris å en och samma varusort af brännvin, hvilket stadgande, på sätt motionären erinrat, sistlidet år af Riksdagen för dess del antogs, har numera till efterlefnad promulgerats. Jämlikt kungl. förordningen den 14 januari 1910, har nämligen i 15 § af gällande brännvinsförsäljningsförordning såsom moment 2 tillfogats följande bestämmelse:

»Vid utminutering må bolag icke hålla mer än ett försäljningspris å en och samma varusort af brännvin, oafsedt om större eller mindre myckenhet försäljes.»

Vid sådant förhållande läser i denna fråga någon Riksdagens vidare åtgärd icke finnas påkallad.

Hvad herr Jespersons motion i öfrigt beträffar, öfverensstämmer densamma med herrar Belinders och Samuelsons så till vida, som i bägge dessa motioner påyrkas införande i förevarande moment af förbud för bolagen att blanda eller förskära brännvin eller vin och stadgande, att inköpta varor skola försäljas i samma skick, hvari de af vederbörande bolag inköpts. Herr Jespersons förslag omfattar emellertid därjämte meddelande i samma moment af bestämmelse angående skyldighet för bolag att vid inköp af brännvin och vin alltid, där så lämpligen ske kan, infordra anbud.

Samtliga de sålunda till införande i paragrafen föreslagna nya stadgandena syfta ytterst till åstadkommande af en mera än för närvarande effektiv kontroll å bolagens och deras underlydande tjänstemäns verksamhet och åtgöranden samt rikta sig mot missförhållanden, hvilka enligt motionärerna lära förekomma inom vissa bolag och möjliggöras dels därigenom, att inköpen från utlandet af den till förskäring eller blandning afsedda varan, såsom dessa inköp nu mestadels bedrifvas, särskildt skola underlätta förekomsten af hemliga provisioner, och dels därigenom, att förskäringen gör fakturorna öfver inköpen otillräckliga såsom kontrollmedel.

Förslag om förbud mot blandning eller förskäring hafva, såsom af motionerna framgår, förut upprepade gånger och senast nästlidet år förelagts Riksdagen i form af motioner.

I sitt öfver då föreliggande motioner i ämnet afgifna utlåtande ställde sig 1909 års bevillningsutskott afvisande till tanken på ett förskäringsför-

bud. I och för sig vore ett sådant förbud, ansåg utskottet, mindre lämpligt. Bolagen komme därmed i sådant beroende af de till ring samman slutna reningsverken i landet och af vinhandelsfirmorna, att afsevärdt minskade inkomster för bolagen vore att emotse. Det allmänna skulle därmed undandragas inkomster och utan gagn för nykterheten i stället enskilda blifva gynnade. De missbruk, som uppgifvits hafva förekommit, borde, enligt utskottets jämväl uttalade åsikt, kunna i allt väsentligt förekommas genom utnyttjande af de lagbestämmelser, som redan finnes, samt genom noggrann eftersyn och vaksamhet från styrelse och revisorer. Utskottet gjorde vidare gällande, att, därest utöfver den vanliga revisionen jämte den särskilda granskning, hvarom chefen för kontroll- och justeringsstyrelsen kunde gå i författning, ytterligare kontroll skulle anses nödig, och detta särskildt öfver förskärningen af konjak, vederbörande myndighet ej torde underlåta att meddela erforderlig bestämmelse i sådant syfte. Hvad särskildt beträffade det jämväl i då föreliggande motioner öfverklagade provisionssystemet, hänvisade utskottet till den af Riksdagen begärda lagstiftningen mot mutor, men uttalade tillika, att närmaste garantien däremot torde böra sökas däri, att bolagen verkställde sina inköp först efter infordrande af anbud, ett sätt, hvaraf bolagen alltmera begagnade sig och som borde vinna efterföljd i möjligast vidsträckt omfattning.

Sist omförmälda uttalande synes också hafva föranlett herr Jespersons nu upptagna förslag om stadgande af skyldighet för bolagen, att alltid, där så lämpligen ske kunde, infordra anbud.

1909 års bevillningsutskotts utlåtande var emellertid icke enhälligt, utan, såsom i de nu föreliggande motionerna erinras, hade fyra reservanter hemställt om en begäran af utredning i frågan genom Kungl. Maj:ts försorg.

Utskottets förslag vann efter votering Första kammarens bitall med 62 röster mot 45, hvilka senare afgåfvos för reservanternas förslag. I Andra kammaren segrade däremot utan votering det sistnämnda förslaget.

*Utskottets
yttrande.*

Såväl under denna frågas debatterande i kamrarna nästlidet år som ock i de nu föreliggande motionerna hafva onekligen upplysningar förekommit, hvilka synas gifva vid handen, att inom vissa bolag missbruk äga rum i de afseenden, som i motionerna beröras, och likaledes lär man näppeligen kunna bortse från hvad i herr Jespersons motion anförts i fråga om otillräckligheten i vissa hänseenden af de under år 1909 utfärdade nya kontrollföreskrifterna. Anmärkningsvärdt är likaledes det påvisade förhållandet, att omkostnaderna inom vissa bolag stigit till en betydande höjd. Äfven om olika förhållanden på olika orter kunna i viss mån förklara en dylik företeelse, måste dock sådan skiljaktighet i omkost-

nader olika bolag emellan, som den officiella statistiken har att uppvisa, vara ägnad att tilldraga sig uppmärksamhet. Enligt uppgifterna för tillverkningsåret 1906—1907 växlade siffrorna i berörda hänseende mellan 8,1 öre per liter försäld spirituosa vid ett bolag och 66,2 öre per liter vid ett annat. Då det emellertid är af vikt att åstadkomma en såvidt möjligt tillförlitlig kontroll å bolagens och deras underlydandes förvaltningsåtgärder, lär det få anses synnerligen önskvärdt, att en opartisk och grundlig utredning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det förslag, som nästlidet år var nära att tillvinna sig Riksdagens godkännande, kommer till stånd beträffande omfattningen af förefintliga missbruk samt möjligheten af deras afhjälpande medelst skärpt kontroll eller genom andra lämpliga åtgärder, hvarvid äfven lära komma under öfvervägande sådana inskränkningar i bolagens rörelsefrihet som t. ex. den ifrågasatta skyldigheten att före inköpen infordra anbud. Att i vidsträcktare mån förorda motionärernas förslag har utskottet icke funnit skäligt, helst de mot ett allmänt förskäringsförbud för bolagen af 1909 års bevillningsutskott uttalade betänkligheterna under senaste tiden i fråga om egentligt brännvin snarare torde hafva ökats än minskats.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer utskottet:

1:o) att motionen II: 170 af herr Jespersion, i hvad den afser stadgande af skyldighet för bolag att vid utminutering icke hålla mer än ett försäljningspris å en och samma varusort af brännvin, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

2:o) att i anledning af motionerna I: 22 af herrar Bellinder och Samuelson samt II: 170 af herr Jespersion Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida med hänsyn till nödig kontroll å brännvinsförsäljningsbolagens verksamhet skärpta föreskrifter kunna anses erforderliga, samt därefter till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill utredningen kan föranleda.

17 § 2 mom. af gällande förordning angående försäljning af brännvin lyder sålunda:

»Bolag må ej till annan öfverlåta all utminutering eller all utskänkning af brännvin inom kommun, men skulle bolag vilja mot bestämd afgift åt annan öfverlåta rättighet till utminutering eller utskänkning, göra

*Motion
II: 11.*

bolaget därom framställning hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som äger efter magistratens eller kommunalnämndens hörande att med afseende såväl å skälen och villkoren för öfverlåtelsen samt lämpligheten och behörligheten hos den person, å hvilken öfverlåtelsen ifrågasättes, som ock å afgiftens förhållande till det litertal brännvin, som anses kunna komma att afyttras, bifalla eller afslå framställningen.

Med öfverlåtelse af utskänkningsrättighet följer skyldighet för den, till hvilken sådan rättighet blifvit öfverlåtten, att hos bolaget inköpa allt för rörelsen erforderligt egentligt brännvin och det brännvin i öfrigt, som bolaget tillhandahåller i sin rörelse.»

I motionen II: 11 föreslås af herr *Leander* jämte medmotionärer, det Riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring af förestående moment, »att innehafvare af öfverlåtten rättighet till icke blott utskänkning utan jämväl utminutering skall vara skyldig att inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin genom vederbörande bolag;

att afgift för sålunda öfverlåtten rättighet skall utgå efter det verkligt försålda literalet spirituosa;

samt att denna afgift ej får understiga ett visst pris, exempelvis 25 öre pr liter».

Detta yrkande motiveras sålunda:

»Ingen lär förneka, att uppkomsten af det s. k. Göteborgssystemet varit förestafvadt af varmt intresse för dryckenskapens bekämpande, och att dess tillämpning i öfverensstämmelse med dess ursprungliga plan medfört afsevärda fördelar till nykterhetens fromma. De anmärkningar, som ur skilda synpunkter gjorts mot detsamma, torde ha härrört däraf, att man såväl i lagstiftning som praktik afvikit från de grundsatser, hvarpå man velat uppbygga systemet.

Meningen torde nämligen ha varit, att all försäljning af brännvin och därmed jämförliga drycker skulle under sträng kontroll ombesörjas af bolagen själfva utan några som helst öfverlåtelser af utskänkings- eller utminuteringsrättigheter till enskilda personer, i hvilkas intresse det helt naturligt måste ligga att åtminstone lika mycket se på egen vinning som att främja nykterhet och sedlighet. Man hade därför kunnat vänta, att i den nya förordning angående försäljning af brännvin, som erhöles 1905, i samband med bestämmelsen att försäljning af brännvin endast må upplåtas åt därför bildadt bolag, jämväl stadgats förbud för detta att till enskilda personer öfverlåta vissa rättigheter. Detta skedde likväl icke. Förordningen ålägger endast bolagen att icke till annan öfverlåta all utminutering eller

all utskänkning af brännvin. På grund däraf är i många städer i synnerhet utminutereringen öfverlåten åt andra, medan bolagen själfva endast använda ett mindretal af de rättigheter, hvaröfver de förfoga. Såsom exempel kan anföras, att utskänkingsaktiebolaget i Karlskrona öfverlåtit fyra utminuteringsrättigheter och begagnar endast en för egen del. Bland de 79 rättigheter af nämnda slag, hvaröfver aktiebolaget Göteborgssystemet i Stockholm under år 1908 förfogade, voro 51 öfverlåtna åt enskilda personer.

Härutinnan torde det likväl vara förgäfvets att påkalla någon ändring för närvarande. Däremot synes redan nu sådan ändring böra ske, att den, till hvilken utminuteringsrättighet blifvit öfverlåten, skall vara skyldig att i likhet med innehafvare af utskänkingsrättighet inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin hos vederbörande bolag.

Då bolagen ha till uppgift att enligt gifna föreskrifter och utan egentlig vinst för egen räkning förmedla all spirituosaförsäljning inom respektive kommuner, måste det betraktas såsom en oegentlighet, att en innehafvare af öfverlåten rättighet kan inköpa sitt brännvin hvar han behagar. Han sättes därigenom lättare i tillfälle att vidtaga sådana åtgärder, att kunderna dragas från bolagets egna försäljningsställen till hans eget. Men på sådant sätt blir den enskilde riktad på det allmännas bekostnad, hvarigenom syftet med Göteborgssystemet förfelas.

Vid öfverlåtelse af såväl utskänkings- som utminuteringsrättighet skall innehafvaren erlægga en viss afgift, hvars storlek i allmänhet bestämmes med hänsyn till det litertal brännvin, som anses kunna komma att afyttras. Emellertid torde i de allra flesta fall det beräknade litertalet betydligt understiga det, som verkligen försäljes. Här tillskansar sig åter den enskilde fördelar på det allmännas bekostnad. Aktiebolaget Göteborgssystemet här i Stockholm har sökt att råda bot på nämnda oegentlighet genom att i öfverlåtelsekontrakten införa åläggande för rättighetsinnehafvaren att före den 1 april meddela bolaget uppgift enligt fastställt formulär å det litertal spirituosa, som i rörelsen afyttrats under det näst föregående kalenderåret. Men äfven där man vidtagit dylik åtgärd, torde exakt uppgift uteblifva, så länge bestämmelserna i brännvinsförordningen bibehållas vid sin nuvarande lydelse. Verkställande direktören för härvarande Göteborgssystem har också förklarat sig skola med tillfredsställelse hälsa en ändring af bestämmelserna därhän, att afgiften för öfverlåten rättighet skall utgå efter det litertal spirituosa, som afyttras i salufärdigt eller skattepliktigt skick.

Hvad slutligen angår den afgift per beräknad liter, som äsättes vid öfverlåtelse af här omhandlade rättigheter, lär den mycket oftare understiga än öfverstiga 15 öre. Däremot utgjorde enligt senaste officiella upp-

gifter vinsten *på egen rörelse* för samtliga bolag inom landet för hvarje liter försäld spirituosa

under försäljningsåret 1905—1906 49,3 öre,

» » 1906—1907 48,3 öre.

Under försäljningsåret 1907—1908 lär vinsten vara betydligt större, beroende på indragning af gästgifverier och förbud mot försäljning genom agenter.

Häraf framgår otvetydigt, att afgiften vid öfverlåtelse borde höjas, hvilket bäst torde ernås genom att i förordningen stadga ett visst minimipris, exempelvis 25 öre, för hvarje försäld liter.»

Historik.

Utskottet vill erinra därom, att förslag i samma riktning som motionärerna nu framställt i fråga om 17 § 2 mom. i brännvinsförsäljningsförordningen, jämväl förelåg i en vid denna förordnings senaste revision vid 1905 års Riksdag väckt motion, däri hemställdes om en sådan redaktion af ifrågavarande moment, att »Kungl. Maj:ts befallningshafvande skulle bestämma, från hvilket eller hvilka brännvinsbolag i berörda paragrafer omnämnda brännvin skulle inköpas». Det Riksdagens särskilda utskott, som då behandlade frågan om ny brännvinsförsäljningsförordning, yttrade beträffande berörda förslag, att utskottet funnit sig böra förorda bifall därtill, dock endast i fråga om öfverlåtelse af utskänkingsrättighet, och tillkom sålunda på utskottets förslag det stadgande i berörda syfte, som nu återfinnes i sista stycket af 17 § 2 mom.

Det särskilda utskottet anförde i denna fråga vidare:

»Enligt uppgifter, som stått till utskottets förfogande, hade samtliga försäljningsbolagen i riket för försäljningsåret 1902—03 åt andra öfverlåtits sammanlagdt 298 utskänkingsrättigheter. Af dessa rättigheter hade öfverlåtits 109 utan skyldighet att inköpa varor af bolaget, 49 med skyldighet att inköpa egentligt brännvin af bolaget och 140 med skyldighet att inköpa all spirituosa af bolaget. I det öfvervägande antalet fall eller 189 fanns sålunda skyldighet i berörda hänseende, om ock i olika omfattning, stadgad. Detta förhållande, hvilket torde ådagalägga, att praktiska svårigheter icke förefinnas i detta afseende, har synts utskottet utgöra ett skäl för införande af lagstadgad skyldighet för innehafvare af öfverlättna utskänkingsrättigheter att från det öfverlåtande bolaget fylla det för rättighetens utförande erforderliga behovet af spirituosa.

Genom möjligheten för bolagen att jämväl vid dylik försäljning höja prisen lär en sådan bestämmelse kunna afsevärdt bidra till en effektivare beskattning af brännvinsförsäljningen. Ett utsträckande af berörda skyldighet äfven till innehafvare af öfverlättna utminuteringsrättigheter skulle visserligen verka vidare i nämnda riktning samt till minskning af

antalet dylika rättigheter. Principens genomförande i sådan omfattning torde dock för närvarande möta svårigheter i tillämpningen, hvarför utskottet icke ansett sig böra nu tillstyrka stadgande i detta afseende.»

Motionärerna hafva icke antydtt, att de förhållanden, som år 1905 bestämde Riksdagens uppfattning af denna fråga, sedermera ändrats, och enligt hvad inom utskottet upplysts, torde så icke heller kunna antagas vara förhållandet. Under sådana omständigheter lär motionärernas förslag i denna del icke böra bifallas.

*Utskottets
yttrande.*

Lika litet lär framställningen i öfriga delar påkalla någon ändring i gällande bestämmelser, då dessa synas bereda erforderlig möjlighet för bevakande af det allmännas rätt gent emot enskilda intressen. Af hvad motionärerna anfört synes ju ock framgå, att åtminstone på vissa ställen bolagen själfva tillgodogöra sig denna möjlighet, och skulle så icke allestädes vara förhållandet, torde väl vederbörande magistrat eller kommunalnämnd icke underlåta att därå fästa uppmärksamheten i det utlåtande, som skall afgifvas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande före pröfningen af den ifrågavarande rättighetsupplåtelsen.

Med afseende å hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

3:o) att förevarande motion, II: 11, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Uti motionen n:r II: 12 har herr *Fornander* hemställt,

»att Riksdagen måtte besluta till Kungl. Maj:t ingå med underdånig skrifvelse, innefattande begäran om följande tillägg till § 15 mom. 1 i kungl. förordningen af den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin:

*Motion
II: 12.*

Bolag, som i 12 och 14 §§ omförmäles, skall hafva till ändamål endast att i sedlighetens intresse ordna och handhafva detaljhandel med brännvin och må icke afse att bereda vare sig delägarne vinning utöfver årlig ränta med högst fem procent å de af delägarne tillskjutna kontanta medel eller kommun någon ekonomisk fördel utöfver den vinst, som enligt denna förordning kan tillkomma densamma.

Hvad sålunda stadgats utgöre dock ej hinder för sådant bolag att utöfva försäljning af mat, äfven utan samband med brännvinsförsäljning, under förutsättning endast att handeln med brännvin är bolagets hufvudsakligaste verksamhet».

Såsom stöd för sitt yrkande anför motionären följande:

»Med fullt erkännande af de väsentliga förbättringar, hvilka vid nästan hvarje riksdag under senare tider åstadkommits i afseende å vår

brännvinsförsäljningsförordning, återstå dock otvifvelaktigt ännu många ändringar att vidtaga därutinnan för att sagda förordning skall i möjligaste mån motsvara ett af de viktigare ändamål, hvarför den är afsedd, nämligen att söka minska konsumtionen af spirituösa drycker i vårt land. De icke endast moraliska utan jämväl ekonomiska fördelar, som vunnes för vårt folk genom en minskning af alkoholförbrukningen i landet, äro så till fullo kända och erkända, att jag säkert icke behöfver uppehålla mig vid ordandet härom.

I sådant syfte skulle tvifvelsutänkt komma att verka det tillägg i § 15 af nuvarande brännvinsförsäljningsförordning, hvilket jag i det följande föreslår.

§ 15 mom. 1 i kungl. förordningen af den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin föreskrifver bl. a., att bolag, som i 12 och 14 §§ omförmåles, skall hafva till ändamål endast att i sedlighetens intresse ordna och handhafva detaljhandel med brännvin o. s. v.

Till fullgörandet af sagda föreskrift i § 15 har flertalet af utskänkningsbolagen i riket, synnerligast under de senare åren, vidtagit många och väsentliga inskränknningar i afseende icke allenast i tiderna för försäljningslokalernas öppethållande utan jämväl i afseende å serveringsföreskrifterna. Bland dessa föreskrifter observeras särskildt, att bolagen ansett sig i allt högre och högre grad böra arbeta i riktning att söka förmå den stora allmänheten att vid förtärandet af egentligt brännvin samtidigt intaga föda. För ernäendet af bästa möjliga resultat i detta hänseende har flertalet af bolagen bemödat sig om att å utskänkingsställena tillhandahålla god och vällagad mat till billiga priser. Detta bemödande har i sin mån åstadkommit att, synnerligast i de större städerna, en ej oväsentlig del af den arbetande manliga befolkningen intager sina frukost- och middagsmåltider å bolagens utskänkingsställen, och all sannolikhet talar för, att antalet spisande gäster å dessa ställen kommer att år för år tilltaga.

Med tanke härpå och oaktadt jag till fullo inser önskvärdheten af att, när brännvin förtäres, detta sker i sammanhang med förtäring af mat, torde dock vara själfallet att en hufvudsaklig frestelse till förtärandet af spirituosa ligger i själfva besöket å krogen, och sådana besök tilltaga gifvetvis i samma mån som mathållningsrörelsen å utskänkingsställena tilltager. Denna ökade frekvens å utskänkingsställena orsakar i sin mån att mathållningsrörelsen å de ställen, där spirituosa icke serveras, minskas. Följden häraf åter blifver, att besöken å krogarna komma efter hand att blifva så godt som obligatoriska för flertalet af den större allmänhet, som för intagande af sina måltider är hänvisad till billiga restauranter.

Det är sannolikt med tanke härpå, som utskänkningsbolagen i Växjö, Ystad och Karlshamn anordnat matserveringsställen, där spirituösa drycker

icke få serveras, och har denna anordning, som å dessa orter lämnats utan anmärkning, visat synnerligen tillfredsställande resultat. Bolaget i Göteborg har sedan flera år tillbaka anordnat matställen, där endast en sup brännvin (någon annan spirituosa tillhandahålles icke å dessa ställen) serveras hvarje gäst, och, där sådan servering sker, endast till 'spisande gäst'. Jämväl denna anordning har visat sig i nykterhetshänseende mycket fördelaktig.

På framställning af flera större industriidkare i Göteborg beslöt styrelsen för därvarande bolag år 1908 att anordna matserveringsställen, där spirituösa drycker icke finge serveras, men Konungens befallningshufvud hos styrelsen ansåg sig böra anmäla detta beslut hos vederbörande länsstyrelse, hvilken också fann ifrågavarande beslut stridande mot brännvinsförsäljningsförrordningen, och denna åsikt delades jämväl af Kungl. Maj:t, som i nådig resolution af den 22 januari 1909 fann bolaget icke mot stadgandena i 12, 15 och 21 §§ af kungl. förrordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin äga utöfva den ifrågasatta verksamheten.

Att bolagsstyrelsens åtgärd ogillades, berodde uppenbart icke på andra än rent formella skäl, nämligen att gränserna för de så kallade Göteborgssystembolagens verksamhet i gällande förrordning gjorts för trånga.

I *sak* däremot torde väl alla vara ense om den åsyftade åtgärdens gagnelighet i nykterhets- och ordningssynpunkt. Lämpligare sätt att mota det öfverdrifna och skadliga i brännvinsförtäringen å krogarna än genom anordnande af alkoholfria restauranter torde väl knappast kunna tänkas.

Invändningen att dylik restaurationsrörelse måste gå med förlust drabbar *alla* i lag eller af vederbörande bolag och lokala myndigheter gjorda restriktioner i brännvinsutskänkningsbolagen, och samma är förhållandet med invändningen, att åtgärden i fråga skulle ensidigt tillgodokomma den kommun, där den alkoholfria restauranten blefve belägen. Gifvet är att nykterhets- och sedlighetsintresset är viktigare än penningeintresset.

Då sagda kommun i regel är störste delägaren i därvarande utskänkningsbolags vinst, ligger häri en viss garanti mot att inrättandet af alkoholfria restauranter komme att ske i allt för stor utsträckning.»

Syftet med nu förevarande motion är att bereda möjlighet för utskänkningsbolagen att anordna matställen utan spritdrycksförsäljning. På sätt af motionären framhålles, äga nämligen bolagen icke rätt att utöfva en dylik verksamhet.

De skäl, som af motionären åberopats till stöd för yrkandet om rätt för utskänkningsbolagen att i angifven riktning utvidga sin rörelse torde, om ock i och för sig beaktansvärda, icke vara tillfyllestgörande. Till en början må framhållas, att, såsom ock af motionären antydes, den af bränn-

*Utskottets
yttrande.*

vinsbolagen vid sidan af utskänkningsbedrifna restaurationsrörelsen, snarare tillskyndar bolagen förlust än bereder desamma vinst. Under sådana förhållanden är det, enligt utskottets mening, uppenbart, att en anordning i det syfte, motionären föreslagit, skulle komma att bereda de kommuner, inom hvilka bolagens matställen utan samband med utskänkning af spirituosa vore belägna, en särskild fördel, som icke skulle tillgodokomma öfriga, hvilka äga rätt till andel i de af brännvinshandlingen inflytande medlen. Härigenom skulle alltså en rubbning inträda i den en gång fastställda fördelningen af dessa medel, hvilken utskottet icke anser sig böra tillstyrka. Härtill kommer vidare, att ett anordnande af dylika matställen, otvifvelaktigt skulle innebära en otillbörlig konkurrens med öfriga nykterhetsvårdshus, hvilkas berättigade intressen dock icke torde få förbises.

Med stöd af hvad sålunda anförts, får bevillningsutskottet hemställa,

4:o) att förevarande motion II: 12 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

*Motion
II: 96*

2 § i brännvinsförsäljningsförrordningen lyder sålunda:

»1. Brännvin, som icke är renadt eller hvars styrka ej uppgår till minst 35 procent, får vid detaljhandel ej hållas till salu.

2. Ej heller får vid detaljhandel hållas till salu brännvin, som är försatt med något för hälsan skadligt ämne.»

I ofvannämnda motion n:r II: 96 hemställer motionären, att Riksdagen ville för sin del besluta följande tillägg till ifrågakvarande §, att införas såsom ett mom. 3:

»Brännvin, inneslutet i konfityrer, får ej hållas till salu.»

Till stöd för detta förslag har anförts:

»Från skilda håll i landet ha i pressen och annorledes från föräldrar och lärare klagomål anförts öfver att i konditorier och handelsbutiker tillhandahållas sockerbagerivaror, hvilka innehålla sprithaltiga vätskor i sådan mängd och af så stor alkoholhalt att barn vid förtärandet äfven af en mindre kvantitet sådana s. k. 'praliner' kunna bli berusade. Tusentals barn äro ju födda med ärftligt alkoholbegär. Ett upprepadt förtärande af dylika alkoholhaltiga konfityrer väcker helt naturligt inom kort hos ett sådant barn alkoholbegäret till lif, hvarjämte det hos andra kan rent af skapa sådana.

Vid undersökning af handelskemisten d:r Carl Setterberg i Stockholm har befunnits, att sådana 'praliner', hvaraf 36 stycken undersökts,

innehållit hvardera 2 gram alkoholhaltig vätska med en alkoholstyrka från 8,0 till 13,4 volymprocent. Alkoholhalten kan emellertid stundom uppgå till 45 procent och däröfver.

Enligt prejudikat i högsta domstolen (29 november 1907) kan med nu gällande lag försäljning af sådana 'praliner' icke förhindras. Stadsfiskalen i Kristianstad hade nämligen 21 maj 1906 anställt åtal mot M. O. i Kristianstad för det hon försålt chokladpraliner, hvilka, märkta med ordet 'konjak' på omslaget, innehöllo en vätska, som vid analys å Kristianstads kemiska station befunnits ha en alkoholhalt af 48,37 volymprocent. Svaranden, som erkände hvad som lades henne till last och vitsordade analysen, meddelade, att dylika 'praliner' allmänt tillhandahållas såväl i speceributiker som konditorier, men bestred att hon genom dess försäljande bedrifvit olaga utskänkning. Sedan stadsfiskalen meddelat, att det vid hans undersökningar framkommit, att minderåriga berusats genom förtärande af sådana 'praliner', förklarade rådhusrätten i utslag af 11 juni 1906:

'Ehuruval ifrågavarande af svaranden till salu hållna chokladpraliner, enligt hvad ostridigt är, innehållit en vätska af 48,37 volymprocent alkohol, likväl och som denna vätska i förhållande till den försålda varans bestandsdelar i öfrig varit af så ringa myckenhet att ett tillhandahållande af dryck icke kan anses hafva varit för handen, finner rådhusrätten åtalet ej kunna bifallas.'

Åklagaren fullföljde sin talan i hofrätten, som fastställde det slut, rådhusrättens utslag innehölle.

Efter förordnande af justitiekanslersämbetet fullföljde åklagaren sin talan i högsta domstolen, som icke fann skäl göra ändring i hofrättens utslag.

Ifrågavarande praliner och andra alkoholhaltiga konfityrer ha först under senare åren tillverkats i Sverige, sedan utländska fabrikanter i branschen här börjat tillhandahålla sådana. Den svenska konfektfabrik, som i mera nämnvärd grad tillverkar dem, har på förfrågan förklarat, att man måst upptaga denna tillverkning för att kunna möta den utländska konkurrensen, men att, om varans försäljning förbjödes, därmed ingen skada orsakades den svenska konfektfabrikationen.

Då det väl torde vara oomstridt att allt, som *kan* genom lagstiftningen göras också *bör* göras för att skydda det uppväxande släktet för alkoholfaran, och då med nuvarande lagstiftning, såsom visats, försäljningen af alkoholfyllda konfityrer ej kan förhindras, återstår intet annat än att i lagen införa ett bestämdt förbud för saluhallandet af sådana konfityrer.»

Utskottets
yttrande.

Utskottet, som ingalunda underskattar den fara, som vore för handen, därest gällande bestämmelser angående försäljning af brännvin och andra sprithaltiga drycker skulle visa sig otillräckliga att reglera sådana dryckers tillhandahållande åt allmänheten i någon vanligen förekommande form, måste dock ifrågasätta, huruvida icke det i motionen berörda fallet får anses beteckna ett undantagsförhållande, som knappast i och för sig kan anses gifva berättigad anledning till farhåga i nyssberörda afseende. Tillsättning af sprithaltig dryck i en eller annan form vid beredning af ätbara varor torde väl — såsom ock resultatet af den i motionen omförmälda undersökning af 36 olika prof på sockerbagerivaror synes antyda — sällan kunna antagas hafva till syfte att tillgodose ett möjligt spritbegär hos konsumenten. Skulle mot förmodan så frändeles blifva fallet, torde för öfrigt motionärens förslag svärigen vara ägnadt att i erforderlig omfattning råda bot för ett dylikt missförhållande, fränset att erinringar af formell art lära kunna framställas mot det föreslagna sättet för frågans lösning.

Med afseende å hvad sålunda anförts och då utskottet är öfvertygadt, att, sedan uppmärksamheten fästats å frågan, myndigheterna icke skola underlåta att med uppmärksamhet följa förhållandenas utveckling på nu ifrågavarande område och, i händelse skärpta lagbestämmelser till förhindrande af missbruk erfordras, vidtaga därpå påkallade åtgärder, hemställer utskottet,

5:o) att förevarande motion, II: 96, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Motionerna
II: 111;
II: 112;
II: 23 och
II: 120.

I 16 § i gällande förordning af den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin finnas införda stadganden rörande de s. k. tillfälliga utskänkingsrättigheterna. Denna paragraf är af följande lydelse:

»1. Klubb eller annan förening må, efter vederbörande kommunalstyrelses hörande, kunna af Kungl. Maj:ts befallningshafvande tilldelas rätt under högst ett år i sänder att utskänka brännvin åt sina medlemmar och inbjudna gäster.

2. Vid hälsobrunn, badort eller annan kurort å landet, där särskild läkare finnes anställd, må på därom gjord ansökning Kungl. Maj:ts befallningshafvande, sedan vederbörande kommunalstämma lämnats tillfälle att yttra sig, meddela rättighet till brännvinsutskänkning för kortare tid än år, dock att vid sådan utskänkning egentligt brännvin må tillhandahållas endast vid måltider åt spisande gäster.

3. Rättighet till utskänkning å passagerarfartyg må på ansökning kunna medgifvas af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i det län, hvarest fartygets rederi har sitt säte. Sådan utskänkning må endast äga rum till förtäring ombord å fartyget och må, under det fartyget ligger i hamn eller vid land, allenast ske till besättningen och till dem, som i fartygets restaurationslokal intaga måltid.

4. Där i annat fall än förut i denna § är sagdt värdshusrörelse för någon del af året tillfälligtvis kan vara af omständigheterna påkallad, dock ej vid läger eller där trupp eljest är för flera dagar sammandragen, må för kortare tid än år rättighet till brännvinsutskänkning på därom af vederbörande gjord ansökning meddelas af Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

5. Vid meddelande af utskänkingsrätt enligt denna § må Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreskrifva de inskränkningar, som i öfrigt kunna anses nödiga.»

I den förordning, som gällde före ikraftträdandet af nyssnämnda författning, återfunnos — i 13 § — bestämmelser af i hufvudsak samma innebörd som de nu återgifna, med undantag dock af stadgandet i mom. 1, hvilket tillkom år 1905 i sammanhang med och såsom en följd af ändrade föreskrifter till förekommande af en särskild form af s. k. salning.

Redan före den revision af lagstiftningen rörande försäljning af brännvin, som verkställdes år 1905 och som fick sitt uttryck i gällande brännvinsförsäljningsförordning, hade inom Riksdagen i motionsväg yrkats ändring i bestämmelserna om de tillfälliga utskänkingsrättigheterna. I afseende härå vill utskottet endast erinra, hurusom i en vid 1902 års riksdag väckt motion framställdes förslag i syfte, att, innan tillåtelse till utskänkning å passagerarfartyg finge lämnas, tillfälle måtte beredas vederbörande kyrkliga och kommunala myndigheter att yttra sig i frågan.

Motionen, hvilken blef af Riksdagen afslagen, hade afstyrkts af bevillningsutskottet, som ställde sig afvisande mot införandet i rusdryckslagstiftningen af nyheten, att de kyrkliga myndigheterna skulle höras, och som framhöll det mindre ändamålsenliga i en anordning, enligt hvilken yttranden skulle behöfva inforas från alla de kommuner — ofta belägna i många olika län — hvarinom ett passagerarfartyg hade tilläggsplatser.

I det 1905 års Riksdag förelagda förslaget till brännvinsförsäljningsförordning hade bestämmelserna om de tillfälliga utskänkingsrättigheterna väsentligen samma innehåll som den nuvarande 16 §. De hufvudsakliga afvikelserna skola här nedan vidare beröras.

Förslaget i denna del blef emellertid föremål för ändringsyrkanden i ett flertal motioner. Det mest vidtgående af dessa yrkanden gick ut på

att alldeles utesluta paragrafen i fråga. Af de öfriga må här erinras om dem, som afsågo, att samtycke af kommunalstyrelsen skulle erfordras för beviljande af utskänkingsrätt enligt 1 och 2 mom., att yttrande af kommunal myndighet skulle inhämtas, innan rätt till utskänkning enligt 1 mom. och delvis enligt 4 mom. beviljades, samt slutligen beträffande 3 mom. dels att utskänkning endast skulle få äga rum, till förtäring ombord å fartyget, åt sådana passagerare, som innehade biljett för minst 75 öre i och för resa med fartyget, dels ock att rätt till utskänkning å fartyg skulle meddelas endast, för såvidt fartyget anlöpte utländsk hamn.

Det särskilda utskott, till hvilket Kungl. Maj:ts berörda proposition jämte de i anledning af samma proposition väckta motioner hänvisats, fann sig icke böra tillstyrka vare sig paragrafens borttagande eller nyss omförmälda ändringsförslag, men utskottet fann dock ytterligare restriktioner, utöfver de af Kungl. Maj:t föreslagna, erforderliga. Utskottet anförde härom i hufvudsak följande. Såsom af det utaf utskottet framlagda författningsförslaget framginge, hade utskottet tillstyrkt, att vid fråga om beviljande af utskänkingsrättighet åt klubb eller annan förening vederbörande kommunalstyrelse skulle i ärendet höras. Analogien med upplåtandet af allmänna utskänkingsrättigheter i stad eller på landet syntes utskottet tala för att jämväl beträffande upplåtande af ifrågavarande slags rättigheter vederbörande kommunalstyrelses yttrande borde inhämtas. Skäl kunde däremot icke anses förefinnas att åt kommunerna inrymma veto i fråga om dessa rättigheter. Den af utskottet föreslagna anordningen syntes skänka all önskvärd garanti emot beviljande af dylika rättigheter i en af vederbörande kommun icke önskad utsträckning, då Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke torde utan giltiga skäl i ett dylikt ärende handla i strid mot ett af en kommun gjordt uttalande. Vidare hade utskottet funnit lämpligt föreslå den inskränkning med afseende å utöfningen af de utskänkingsrättigheter, som i 2 mom. afsåges, att utskänkning af egentligt brännvin därvid finge äga rum endast vid måltider åt spisande gäster.

Med de af utskottet föreslagna ändringarna och med tillägg af 5 mom. blef 16 § af Riksdagen godkänd.

Nu föreligga åter till Riksdagens pröfning förslag till ändrad lagstiftning rörande de tillfälliga utskänkingsrättigheterna. Dessa förslag återfinnas i motionerna II: 111 af herr *Söderbergh* m. fl., II: 112 likaledes af herr *Söderbergh* m. fl., II: 23 af herr *Hagberg* m. fl. och II: 120 af herr *Räf*; varande i dessa motioner yrkadt:

af herr *Söderbergh* m. fl. i motionen II: 111,

»att Riksdagen ville för sin del besluta, att mom. 1 och mom. 4 i 16 § i kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af bränn-

vin må utgå, likasom i förordningen förekommande hänvisning till berörda lagrum»;

af herr *Söderbergh* m. fl. i motionen II: 112,

»att Riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring i 16 § 2 mom. i gällande brännvinsförsäljningsförordning, att orden: 'sedan vederbörande kommunalstämma lämnats tillfälle att yttra sig' utbytas mot: 'sedan vederbörande kommunalstämma därtill lämnat sitt bifall'»;

af herr *Hagberg* m. fl.,

»att Riksdagen ville besluta, det mom. 3 uti § 16 af kungl. förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 måtte ur förordningen utgå» samt

af herr *Räf*,

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande författningar, att rättighet till försäljning af brännvin, vin och öl icke i något fall må tilldelas någon utan att, i fråga om stad, dess stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmän rådstuga och, i fråga om landet, kommunalstämma därtill gifvit tillstyrkande utlåtande.»

Herr *Söderbergh* och medmotionärer hafva i motionen II: 111 använt följande motivering:

»Uti en af undertecknade vid sistlidet års riksdag väckt motion hemställde vi, att Riksdagen ville för sin del besluta, att 1 mom. och 4 mom. i 16 § i gällande förordning angående försäljning af brännvin måtte utgå, likasom i förordningen förekommande hänvisning till berörda lagrum.

Till stöd för denna vår hemställan anförde vi följande:

'Enligt 16 § 1 mom. i kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin kan 'klubb eller annan förening', efter vederbörande kommunalstyrelses hörande, af Konungens befallningshafvande tilldelas rätt under högst ett år i sänder att utskänka brännvin åt sina medlemmar och inbjudna gäster, och jämlikt 4 mom. i samma paragraf äger Konungens befallningshafvande, där i annat fall än förut i paragrafen är sagdt vårdshusrörelse för någon del af året tillfälligtvis kan vara af omständigheterna påkallad, dock ej vid läger eller där trupp eljest är för flera dagar sammandragen, att för kortare tid än år meddela rättighet till brännvinsutskänkning på därom af vederbörande gjord ansökning.

Samtliga de s. k. tillfälliga utskänkingsrättigheter, som omförmälas i förenämnda paragraf i brännvinsförsäljningsförordningen och om hvilka det ligger i Konungens befallningshafvandes makt att ensam och allena besluta, ha alltid af nykterhetsvännerna med rätta betraktats med oblida

ögon. Då den nu gällande förordningen af Kungl. Maj:t framlades för godkännande vid 1905 års riksdag, restes mot 16 § i dess dåvarande lydelse ett starkt motstånd. Sålunda påyrkades i två inom Andra kammaren väckta motioner borttagandet af hela denna paragraf, och ett stort antal ändringsyrkanden framställdes af flera motionärer i båda kamrarna i fråga om hvarje moment, då särskilda restriktioner utöfver de af Kungl. Maj:t föreslagna ansågos erforderliga med afseende å förevarande slag af utskänkingsrättigheter. Men mycket blef den gången ej vunnet. At Konungens befallningshafvande inrymdes den allra vidsträcktaste befogenhet att utdela till namnet tillfälliga, men därför icke mindre verkningsfulla utskänkingsrättigheter, äfven mot vederbörande kommunalmyndigheters direkta afstyrkande, ja, i enlighet med ofvanberörda 4 mom., till och med utan dessas hörande.

Nu måste tiden anses inne att få bort åtminstone de mest förhatliga fallen, de båda nämligen, som innehållas i 1 och 4 mom. i ifrågavarande 16 §.

Det föreligger icke något som helst giltigt skäl, hvarför en särskild brännvinsförsäljningsrätt skall vara förbehållen klubbar och dylika inrättningar af privat natur. En sådan rätt måste fastmer anses såsom synnerligen olämplig. Utdelandet däraf kan icke annat än bli beroende på fullständig godtycklighet i de fall, då konkurrens inträder mellan flera föreningar, eller också skall rättighet meddelas i hur stor utsträckning som helst till hvarje förening, som därom gör framställning och mot hvilken speciella obehörighetshänsyn icke kunna påvisas. Och ändå har törhända föreningen kommit till stånd med hufvudsakligt syfte att just ernå en utskänkingsrätt. Vidare må anmärkas, hurusom, då en klubb alltid mer eller mindre har karaktären af enskildt sällskap, det för polismyndigheten är hart när omöjligt att där öfva nödig tillsyn. Lagöfverträdelser kunna alltså utan påföljd utöfvas och hvarjehanda missbruk bedrifvas utan att behöfva komma i offentlighetens ljus. Den fara, som ligger häri, och de betänkliga följder i flera hänseenden, som en dylik utskänkingsrörelse inom slutna väggar kan föra med sig, mana på det allvarligaste till ett ingripande. Såsom i det hela skadlig och för ifrågavarande föreningar ingalunda oundgängligen nödig bör följaktligen en utskänkingsrätt af oförmälda slaget icke vidare få förekomma.

Hvad härefter angår de i 4 mom. åsyftade rättigheter, skulle dessa egentligen endast ifrågakomma i anledning af offentliga tillställningar af ett eller annat slag, men momentets affattning lägger i Konungens befallningshafvandes hand att meddela rätt till brännvinsutskänkning i hvilka fall som helst, utom vid läger eller där trupp eljest för flera dagar sam-

mandrages, allenast med den begränsningen att tiden skall vara kortare än år. Olämpligheten af en så vidsträckt maktfullkomlighet hos Konungens befallningshafvande i fråga om beviljandet af brännvinsutskänkningsrätt ligger i öppen dag. Den kan leda och har också, enligt hvad erfarenheten ådagalagt, ledt till missförhållanden af flerehanda art. Äfven där 'vårdshusrörelse för någon del af året tillfälligtvis kan vara af omständigheterna påkallad', bör rättighet att utskänka spritdrycker icke kunna få meddelas i annan ordning än författningen i öfrigt föreskrifver'.

Sammansatta bevillnings- och lagutskottet, till hvars förberedande behandling nämnda motion blifvit öfverlämnad, tillstyrkte densamma, i hvad den afsåg borttagandet af 1 mom. i ifrågavarande lagparagraf, men hemställde, att hvad i motionen föreslagits rörande paragrafens 4 mom. icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets yttrande i ärendet lydde sålunda:

'Bestämmelsen i 16 § 1 mom. i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905, att klubb eller annan förening må, efter vederbörande kommunalstyrelses hörande, kunna af Kungl. Maj:ts befallningshafvande tilldelas rätt att under högst ett år i sänder utskänka brännvin åt sina medlemmar och inbjudna gäster, infördes som bekant först genom nämnda författning i vår lagstiftning. Detta skedde dock ingalunda utan protester och uttalade farhågor inom Riksdagen, i hvilket hänseende påpekades svårigheten att vinna en jämn tillämpning af stadgandet och möjligheten af, att de klubbar och föreningar meddelade utskänkningsrättigheter skulle minska brännvinsbolagens för det allmänna bestämda vinstmedel och korsa bolagens bemödande att ordnande påverka brännvinsförbrukningen.

Enligt utskottets mening är också en utskänkningsrättighet af ifrågavarande slag synnerligen olämplig. Då en klubb eller förening alltid kommer att mer eller mindre behålla karaktären af enskildt sällskap, blir det hart när omöjligt för polismyndigheten att utöfva någon tillsyn öfver där bedrifven utskänkningsrörelse. Denna rörelse lär också ej sällan utsträckas utöfver de tider, då utskänkning å de offentliga utskänkningsställena icke må äga rum, ett förhållande som, förutom att det frestar till ökad spritkonsumtion, måste anses särskildt otjänligt i klubbar, där unga män ofta utgöra flertalet af medlemmarna. Härtill kommer, att vederbörande kommunalstyrelse icke äger makt att förhindra tillkomsten af ifrågavarande rättigheter, i det att Kungl. Maj:ts befallningshafvande, oberoende af hvad kommunalstyrelsen anført, är oförhindrad att medgifva en dylik rättighet.

Då ej heller något behof af klubbrättigheter förefinnes — under den långa tid, då särskilda dylika rättigheter ej funnos, hafva, utskottet veterligen, några giltiga anmärkningar mot saknaden af sådana icke framkommit — finner utskottet sig böra hemställa om bifall till ifrågavarande motion i denna del.

I nyssnämnda motion yrkas vidare, att 4 mom. i 16 § af brännvinsförsäljningsförordningen måtte borttagas.

De skäl, hvilka föranledt införande jämväl i 1905 års förordning af den rätt för Kungl. Maj:ts befallningshafvande att meddela tillfälliga utskänkingsrättigheter i vissa fall, som äfven tidigare författningar i detta ämne upptagit, synas utskottet fortfarande vara giltiga. Utskottet håller jämväl före, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som handlar under ämbetsansvar, skall låta sig angeläget vara att enligt förevarande lagrum meddela rättigheter, som i själfva verket icke hafva någon tillfällig karaktär. Bestämmelserna i 4 mom. af 16 § hänföra sig emellertid enligt utskottets mening äfven till utvårdshus, sommarrestauranger och dylika lokaler, som allenast hållas öppna någon del af året. De rättigheter, som kunna beräknas återkomma år från år, lära dock, enligt hvad utskottet erfarit, i allt större utsträckning intagas bland de fasta rättigheterna inom vederbörande kommun, en anordning, som ur flera synpunkter synes efterföljansvärd. På grund af hvad sålunda anförts, finner sig utskottet böra afstyrka förslaget om borttagande af 4 mom. i 16 § brännvinsförsäljningsförordningen.

Utskottets hemställan rörande 1 mom. i 16 § blef af Andra kammaren bifallen utan votering, hvaremot Första kammaren efter en kortare öfverläggning med 88 röster mot 36 afslog berörda hemställan i enlighet med en af samtliga utskottsledamöterna från sistnämnda kammare vid betänkandet fogad reservation.

Mot utskottets afstyrkande i fråga om 4 mom. i samma paragraf hade Andra kammarens utskottsledamöter samfällt reserverat sig. De tillfälliga utskänkingsrättigheter, hvarom här vore fråga, hade, enligt hvad erfarenheten visat, medfört åtskilliga olägenheter. Under dessa rättigheter hade flerstädes inrymts teatrar, sommarrestauranger och andra liknande lokaler, där utskänkingsrörelse, ehuru regelbundet återkommande år efter år, icke pågått året rundt. Att med tillhjälp af nu förevarande lagrum skapa dylika, så att säga halfpermanenta rättigheter, hade syntes så mycket mer olämpligt, som vederbörande kommunala myndigheter icke tillerkänts något inflytande på dylika rättigheters tillkomst. Enligt reservanternas mening borde rättigheter af förevarande slag meddelas endast i samma ordning som de ordinarie rättigheterna. Emellertid syntes lagrummet icke

böra helt upphävas. Det kunde nämligen tänkas tillfällen, såsom vid landtbruksutställningar, möten o. s. v., där, i sammanhang med matservering, möjlighet till meddelande af utskänkingsrätt icke borde saknas. För att kunna begränsa lagrummets tillämpning till dylika fall, syntes sådan ändring af förevarande bestämmelse böra vidtagas, att rättigheter af ifrågavarande slag allenast måtte beviljas för en tid af högst 14 dagar under ett år åt en och samma person. I enlighet härmed föreslago reservanterna, att nämnda moment måtte erhålla följande förändrade lydelse:

'Där i annat fall än förut i denna § är sagdt värdshusrörelse för någon del af året tillfälligtvis kan vara af omständigheterna påkallad, dock ej vid läger eller där trupp eljest är för flera dagar sammandragen, må rättighet till brännvinsutskänkning på därom af vederbörande gjord ansökning meddelas af Kungl. Maj:ts befallningshafvande, dock icke för längre tid af året än fjorton dagar åt samme person.'

Första kammaren biföll utan votering hvad utskottet hemställt, hvar emot Andra kammaren, likaledes utan votering, afslog berörda hemställan och antog reservationen.

Då, enligt vår lifliga öfvertygelse, de tillfälliga utskänkingsrättigheter, hvarom afhandlas i förenämnda lagrum, äro icke allenast olämpliga, utan fullständigt obefogade, tillåta vi oss fortfarande förmena, att de icke böra vidare få ifrågakomma. Vi kunna icke heller finna, att något verkligt behof af utskänkingsrätt vid särskildt tillfälle af det af reservanterna ofvan angifna slag och på sätt af dem blifvit föreslaget, föreligger.»

I motionen II:112 åberopas af herr *Söderbergh* m. fl. en så lydande motivering:

»Uti 2 mom. i 16 § i kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin tillerkännes Konungens befallningshafvande befogenhet att vid hälsobrunn, badort eller annan kurort å landet, där särskild läkare finnes anställd, sedan vederbörande kommunalstämma lämnats tillfälle att yttra sig, meddela rättighet till brännvinsutskänkning.

Mot berörda stadgande ha gång efter annan anmärkningar med fog riktats. Det har framhållits, att det hvarken kan anses nödigt eller nyttigt, att brännvinsutskänkning må äga rum vid dylika anstalter. För öfrigt borde det icke vara Konungens befallningshafvande medgifvet, att, när det lyckats för en kommun att hålla sig fri från all brännvinsutskänkning, korsa samma kommuns nykterhetssträfvande genom att tillåta utskänkning vid s. k. kurort, som tilläfventyrs ligger inom dess område, ett förhållande som flera gånger inträffat. Inrättningar af ifrågavarande slag uppstå numera till obegränsadt antal, oftast utan någon som helst utsikt att kunna

ekonomiskt bära sig, såvida icke inkomster af en vid inrättningen lätt nog förvärfvad brännvinsutskänkningsrätt bli att påräkna. Att grunda tillkomsten af en hälsoanstalt på sådan förutsättning måste väl anses förkastligt. I hvarje händelse bör icke mot kommunens uttryckligt uttalade vilja en utskänkningsrätt af omförmäld art få komma till stånd.

Enligt förenämnda lagbestämmelse skall Konungens befallningshafvande lämna vederbörande kommunalstämma tillfälle att yttra sig öfver en hos Konungens befallningshafvande gjord ansökning i berörda hänseende, men Konungens befallningshafvande har ingen skyldighet att taga hänsyn till något af stämman afgifvet yttrande. Enligt vår åsikt bör emellertid Konungens befallningshafvandes tillstånd göras beroende af stämmans bifall och därförutan icke kunna meddelas.»

Till stöd för det af herr *Hagberg* m. fl. framförda yrkandet har anförts följande:

»Allmänt torde vara känt och erkänt, att den utskänkning af rusdrycker, som merendels äger rum å våra passagerarfartyg, medför en del faror och olägenheter icke blott för befäl, besättning och passagerare å nämnda fartyg utan äfven för befolkningen på och i närheten af de platser, som af dessa 'flytande krogar' anlöpas.

Mycket skulle kunna anföras för att bestyrka detta påstående, men vi vilja nöja oss med att citera sammansatta bevillnings- och lagutskottets uttalande härom vid förlidets års riksdag, då frågan i anledning af motion utaf herr J. Byström senast var före. Utskottet yttrade då bland annat: 'Det torde vara obestriddt, att den utskänkningsrätt å passagerarfartyg, hvarom här är fråga, föranledt missbruk och olägenheter på en mängd orter i landet.' Utskottet fann det äfven 'önskvärdt, om sådana bestämmelser i ämnet kunde träffas, att förevarande utskänkningsrätt såväl i möjligaste mån inskränktes som ock omgärdades med ytterligare garantier mot missbruk.' Emellertid stannade utskottet vid att konstatera, det stora svårigheter möta att härutinnan vinna praktiska och effektiva bestämmelser.

Undertecknade hålla före, att svårigheterna härvidlag äro så godt som öfverkomliga. Atminstone hafva, såvidt vi veta, alla försök på den väg, som utskottet anvisade, visat sig i det närmaste resultatlösa. Enda sättet att komma till god ordning härutinnan synes oss därför vara, att alldeles afskaffa utskänkningen i fråga. Utskottet visade sig icke heller helt och hållet främmande för en sådan tanke, enär det yttrade i slutet af sitt betänkande: 'För fartyg, som trafikera allenast kortare sträckor, synas utskänkningsrättigheter af ifrågavarande art kunna i allmänhet undvaras.' Männe man icke kan säga alldeles detsamma om fartyg med längre

trader? Olägenheterna äro likartade och 'behofvet' af rusdrycker, som enligt vår mening är mera inbilladt än verkligt, existerar säkerligen i någon högre grad blott hos ett fåtal af de resande. Skulle dessa till följd däraf, att utskänkningsrättigheter saknas, bli nödgade att någon dag afstå från rusdrycker, så komme detta nog icke att lända dem till någon skada utan tvärtom. Mat och dryck komme ju icke att saknas ombord, därför att rusdryckerna blefve bannlysta. För öfrigt våga vi hoppas, att hvarje rätttänkande person, som aktgifvit på farorna och olägenheterna af rusdrycksutskänkningen å passagerarefartygen, för det allmänna bästas skull gärna skall underkasta sig den lilla försakelse, som ett tillfälligt afstående från aptitsupen' eller ölet till maten möjligen för honom skulle innebära.

Om det förut ansetts omöjligt att ifrågasätta afskaffandet af utskänkningen å passagerarefartygen, så tro vi, att opinionen nu, efter den sistförflutna sommarens händelser, är väl beredd härför. Genom det 'rusdrycksförbud', som då en tid var rådande, fingo en mängd personer ögonen öppna för, att det icke blott går an att undvara rusdrycker, utan att det till och med låter sig göra med stor fördel.

Den af Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling sedermera anordnade förbudsomröstningen har därjämte, efter hvad från landets olika delar försports, klargjort, att folkmeningen är mycket väl beredd till och med för ett allmänt rusdrycksförbud. Och säkerligen är ett lagstadgadt sådant icke så långt aflägsset, som man förut trott.

Under sådana förhållanden anse vi, att en reform, sådan som rusdrycksutskänkningens borttagande från våra passagerarefartyg, icke längre borde anses outförbar. Genomförd komme den helt visst att i hög grad bidraga till att göra vårt folk mera nyktert än det nu är.»

Det af herr *Räf* framställda yrkandet beledsagas af följande motivering:

»Som känt är, afser den nu gällande brännvinsförsäljningsförordningen, att detaljhandel med brännvin i allmänhet skall idkas genom så kallade brännvinsbolag. Men sådant bolag kan ej bildas, ifall förslag därom afslås i stad af stadsfullmäktige eller allmän rådstuga och på landet af kommunalstämma. Och i kommun, där rätt till detaljhandel med brännvin är upplåten, må försäljningsställenas antal ej sättas högre än kommun tillåter.

I afseende på utskänkning af öl och vin hafva de kommunala myndigheterna i hufvudsak samma bestämmanderätt, dock att i detta fall erfordras samstämmiga beslut i stad af magistraten och stadsfullmäktige eller rådstuga samt på landet af kommunalnämnd och kommunalstämma.

Men huru riktig denna grundtanke om kommunernas bestämmanderätt, som tagit sig uttryck i berörda stadganden, än i sig själf är, så har den dock icke lyckats göra sig fullt gällande i andra delar af förordningen. Så t. ex. medgifver 16 § i brännvinsförsäljningsförordningen ej mindre än fyra fall och 9 § i kungl. förordningen angående försäljning af vin och öl tre fall, då Kungl. Maj:ts befallningshafvande kan tvärt emot de kommunala myndigheternas utlåtande, ja, till och med utan deras hörande, medgifva utskänkning.

Mot dessa undantag från ofvan angifna grundtanke har ett missnöje allt mer och mer utbredt sig i landet. Det synes allmänt vara en billig fordran, att en kommun, som förklarar sig ej vilja hafva rusdrycksförsäljning inom sitt område, icke skall kunna påtvingas en dylik.»

På sätt af förevarande motioner framgår, har frågan om de tillfälliga utskänkingsrättigheterna jämväl efter den år 1905 verkställda revisionen af brännvinsförsäljningsförordningen varit föremål för Riksdagens behandling nämligen på grund af i ärendet vid nästlidet års Riksdag väckta motioner. Till fullständiggande af de uppgifter, som i detta afseende lämnas i motionen II:23 får utskottet erinra, att i motion vid sistnämnda riksdag yrkande framstälts därom, att Riksdagen ville besluta, att kungl. förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 16 § 3 mom. måtte få följande lydelse:

»Rättighet till utskänkning å passagerarefartyg må på ansökning kunna medgifvas af Konungens befallningshafvande i det län, hvarest fartygets rederi har sitt säte, dock först sedan kommunalstämmorna i de kommuner, som beröras af ifrågavarande ångbåtstrafik, hörts och till öfvervägande antal gifvit sitt bifall till dylik ansökan. Sådan utskänkning må endast äga rum till förtäring ombord å fartyget och må, under det fartyget ligger i hamn eller vid land, allenast ske till besättningen och till dem, som i fartygets restaurationslokal intaga måltid.»

Sammansatta bevillnings- och lagutskottet yttrade rörande denna motion äfvensom en i samma syfte beträffande försäljning af vin och öl framlagd motion, att det syntes vara obestridligt, att den utskänkingsrätt å passagerarfartyg, hvarom här vore fråga, föranledt missbruk och olägenheter på en mängd orter i landet. Det vore därför utan tvifvel önskvärdt, om sådana bestämmelser i ämnet kunde träffas, att förevarande utskänkingsrätt såväl i möjligaste mån inskränktes, som ock omgärdades med ytterligare garantier mot missbruk. Emellertid mötte stora svårigheter att härutinnan vinna praktiska och effektiva bestämmelser. Det af motionärerna framlagda förslag till ändring af ifrågavarande lagrum vore,

enligt utskottets mening, ej heller ägnadt att förebygga de olägenheter, hvarmed denna utskänkingsrätt visat sig flerstädes vara förknippad. Förslaget syntes också näppeligen kunna genomföras på alla orter och ångbåtslinjer, till exempel med afseende å passagerarfartyg i kusttrafik på längre sträckor, och det lämpade sig således ej, praktiskt taget, till lagstadgande. Då det låge i vederbörande Konungens befallningshafvandes makt att vid meddelande af tillstånd till utskänkingsrättigheter af ifrågavarande slag fästa de inskränkningar, som kunde anses nödiga, vore det att antaga, att Konungens befallningshafvande skulle låta sig angeläget vara att omgärda dylika tillstånd med de restriktioner, som efter olika orters förhållanden pröfvades nödiga och lämpliga. För fartyg, som trafikerade allenast kortare sträckor, syntes utskänkingsrättigheter af ifrågavarande art kunna i allmänhet undvaras.

Utskottets hemställan om afslag å motionen blef af båda kamrarna utan votering bifallen.

Hvad motionärerna i ämnet vid innevarande Riksdag anført har icke öfvertygat utskottet om nödvändigheten eller lämpligheten af omedelbara åtgärders vidtagande till inskränkning i de tillfälliga utskänkingsrättigheterna. Visserligen kan utskottet, i likhet med sammansatta bevillnings- och lagutskottet vid sistlidet års Riksdag, icke annat än medgifva, att exempelvis utskänkingsrättigheterna å passagerarfartyg understundom torde kunna föranleda olägenheter. Men i allmänhet lära olägenheter af denna art kunna förebyggas såväl genom af myndigheterna utfärdade ordningsföreskrifter som ock genom en mera restriktiv tillämpning af bestämmelserna i ämnet utan att dessa för sådant ändamål behöfva undergå ändring. Enligt hvad inom utskottet upplysts, lära också inom åtskilliga län rättigheter till utskänkning ombord å passagerarfartyg medgifvas synnerligen sparsamt och endast, då särskild anledning därtill finnes, såsom då fråga är om fartyg, hvilka befara längre sträckor eller uppehålla turisttrafik af någon betydighet. För öfrigt synes antagligt att frågan, huruvida ytterligare restriktiva bestämmelser rörande de tillfälliga utskänkingsrättigheterna till äfventyrs må vara af behofvet påkallade, i annat sammanhang kommer under ett mera allsidigt öfvervägande. Det torde nämligen vara att förvänta, att en omfattande utredning beträffande såväl brännvinslagstiftningen som lagstiftningen angående vin och maltdrycker skall inom en nära framtid komma till stånd, hvarvid jämväl nu berörda frågor lära tillvinna sig uppmärksamhet; och med särskild hänsyn härtill torde fullgiltiga skäl finnas för Riksdagen att ej heller i år vare sig

*Utskottets
yttrande.*

besluta någon ändring i gällande stadganden eller begära särskild utredning rörande behovet af dylik ändring.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

6:o) att motionerna

II: 111 af herr *Söderbergh* i Karlshamn m. fl.;

II: 112 af herr *Söderbergh* i Karlshamn m. fl.;

II: 23 af herr *Hagberg* m. fl.; samt

II: 120 af herr *Räf*

icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 mars 1910.

På bevillningsutskottets vägnar:

ALEXIS HAMMARSTRÖM.

Reservationer:

Vid *punkten 3:o*:

af herr *Kvarnzelius*;

vid *punkten 4:o*:

af herr *Hammarström*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa,

att Riksdagen ville i anledning af herr Fornanders ifrågavarande motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida icke sådan ändring af gällande förordning angående försäljning af brännvin lämpligen kunde vidtagas, att bolag, som i 12 och 14 §§ af sagda förordning omförmäles, berättigades att i viss utsträckning anordna matserveringsställen utan samband med försäljning af spirituösa drycker, samt därefter förelägga Riksdagen det förslag i ämnet, hvartill utredningen kunde föranleda;

samt af herrar *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra, friherre *Bonde* och *Kvarnzelius*, hvilka instämt med herr *Hammarström*;

vid *punkten 6:o*:

af herr *Kvarnzelius*, som, med instämmande af herr *O. A. Ericsson*, anförde:

»I olikhet mot utskottet har jag funnit de af motionärerna anförda och åberopade skälen för omedelbara åtgärders vidtagande till inskränkning i de tillfälliga utskänkingsrättigheterna fullt öfvertygande. De s. k. klubb rättigheterna, som tillkommo i 1905 års förordning, hafva under sin korta tillvaro redan hunnit ådraga sig en icke odeladt angenäm uppmärksamhet. Erfarenheterna under tiden hafva bestyrkt, att de mot desamma uttalade betänkligheterna varit och äro väl grundade. Några egentliga skäl för att fortfarande bibehålla detta slag af utskänkingsrättigheter har däremot icke kunnat anföras.

Samma är förhållandet med de tillfälliga utskänkingsrättigheter, som afses i gällande förordning § 16 mom. 4. Jag har därför ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr *Söderberghs* m. fl. motion nr 111.

Af motståndare till lokalt veto har ofta anförts, att kommunerna redan nu äga befogenhet att förhindra inrättandet af brännvinsförsäljning inom sina områden. Så länge § 16 mom. 2 i gällande brännvinsförsälj-

ningsförordning kvarstår i oförändradt skick, är emellertid detta påstående icke med verkliga förhållandet öfverensstämmande.

Några berättigade skäl, hvarför rättighet till brännvinsutskänkning vid hälsobrunn, badort eller annan kurort å landet, där särskild läkare finnes anställd, skall kunna meddelas under andra förhållanden än hvad i allmänhet är stadgad för rätt till brännvinsutskänkning, torde icke kunna förebringas. Den omständigheten, att särskild läkare finnes anställd vid en kurort, torde icke kunna anses utgöra någon garanti mot de skadliga verkningar, som en krogs förläggande inom en kommun kan medföra.

Ett bifall till herr Söderberghs m. fl. motion nr 112, hvari yrkas, att i ofvanberörda moment orden 'lämnats tillfälle att yttra sig' utbytas mot orden 'därtill lämnat sitt bifall', är endast ett konsekvent fullföljande af den princip, som vunnit erkännande i vår nu gällande rusdryckslagstiftning rörande kommunernas bestämmanderätt inom sina områden i fråga om försäljning af rusdrycker.

Frågan om utskänkning af rusdrycker å passagerarefartyg har vid upprepade tillfällen varit föremål för Riksdagens pröfning, utan att någon förändring i gällande bestämmelser kunnat åstadkommas. Onekligen äro de olägenheter, som följa med denna utskänkning, många och betydande. Detta har också af utskottet medgifvits.

Det sammansatta bevillnings- och lagutskott, som vid sistlidne Riksdag hade att yttra sig öfver en motion i förevarande ämne, gaf också uttryck åt samma uppfattning, anförande att 'det torde vara obestridligt, att den utskänkingsrätt å passagerarefartyg, hvarom här är fråga, föranlett missbruk och olägenheter på en mängd orter i landet'. Och anförde utskottet vidare: 'Det vore därför utan tvifvel önskvärdt, om sådana bestämmelser i ämnet kunde träffas, att förevarande utskänkingsrätt såväl i möjligaste mån inskränktes som ock omgärdades med ytterligare garantier mot missbruk'.

Genom ett bifall till herr Hagbergs förevarande motion nr 23 skulle förhållandet ifråga om rusdrycksutskänkningen på kommunikationsmedlen till sjöss blifva lika med hvad som nu är fallet vid våra kommunikationsleder till lands.

Utskottet har som ett hufvudskäl för att ingenting nu borde göras med anledning af förevarande motioner anført, att man borde afvakta den omfattande utredning, som inom en nära framtid torde få antagas komma till stånd. Härutinnan kan jag ej dela utskottets mening. Det nu föreslagna upphäfvandet af de tillfälliga utskänkingsrättigheterna innebär ju endast en ändring i gällande brännvinsförsäljningsförordning och är afsedt att afhjälpa en af de brister i gällande lagstiftning, som äfven ut-

skottet anser föreligga. Att med hänvisning till en blifvande omfattande utredning, hvars resultat säkerligen först efter lång tid kan föreligga, uppskjuta en fråga, som utan hinder nu kan företagas till afgörande, måste anses vara mindre lämpligt. Det synes mig för öfrigt, som om utskottet hade en oriktig uppfattning om det reformarbete, som kommer att föreligga för en blifvande alkoholutredningskommitté.

Är väl någon sak klar, torde det vara den, att en blifvande omfattande utredning måste omlägga grunderna för hela den svenska alkohollagstiftningen, och det skulle vara synnerligen olyckligt, om den föreställningen blefve allmän, att den blifvande utredningen hade till hufvudsaklig uppgift att genomföra modifikationer inom nuvarande lagstiftningsram. Jag vågar också hoppas, att Riksdagen ej skall göra utskottets motivering till sin och därigenom från början ge utredningen en helt annan innebörd, än den, som Andra kammaren genom sitt beslut med anledning af herr Jonssons i Hökhult motion velat gifva en sådan utredning.

Genom ett bifall till herr Söderberghs m. fl. motion nr 111 och herr Hagbergs m. fl. motion nr 23 påkallas förändring i §§ 17, 23 och 40 i brännvinsförsäljningsförordningen.

På grund af hvad sålunda anförts tillåter jag mig hemställa:

att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, nr 111 och 112 af herr Söderbergh i Karlshamn m. fl., nr 23 af herr Hagberg m. fl. och nr 120 af herr Räf, för sin del ville besluta att 16, 17, 23 och 40 §§ i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 måtte erhålla följande lydelse:

16 §.

1. Vid hälsobrunn, badort eller annan kurort å landet, där särskild läkare finnes anställd, må på därom gjord ansökning Kungl. Maj:ts befallningshafvande, sedan vederbörande kommunalstämma därtill lämnat sitt bifall, meddela rättighet till brännvinsutskänkning för kortare tid än år, dock att vid sådan utskänkning egentligt brännvin må tillhandahållas endast vid måltider åt spisande gäster.

2. Vid meddelande af utskänkingsrätt enligt denna paragraf må Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreskrifva de inskränkningar, som i öfrigt kunna anses nödiga.

17 §.

1. På auktion — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — — i öfrigt behörig.
2. Bolag må — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — — tillhandahåller i sin rörelse.
3. Öfverlåtelse — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — — medgifven.
4. Afider den — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — — behörig och lämplig.
5. Afider den, som på grund af 16 § innehar rättighet till brännvinsutskänkning — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — — och lämplig.

23 §.

1. Då rättighet — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — — taxeringsmyndigheterna.
2. Afgiften för — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — — förskottsvis till vederbörande uppbördsman.

40 §.

Idkar någon — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — — till detaljhandel förlustig.

Utöfvar den, som erhållit rättighet till utskänkning enligt 16 § densamma annorledes — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — — som nyss är sagdt;

samt af herrar *K. G. Karlsson* och *Röing*, hvilka, under instämmande i öfrigt i den af herr Kvarnzeliuss vid denna punkt afgifna reservationen, dock ansett, att frågan om förbud mot utskänkning å fartyg tarfvade utredning, innan beslut i frågan fattades.

Dessutom har herr *Vennersten* begärt få antecknadt, att han icke deltagit i den slutliga behandlingen inom utskottet af de i detta betänkande omförmälda frågor.